

استاد ESTAD

ESKİ TÜRK EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

[Journal Of Old Turkish Literature Researches]

E-ISSN: 2651-3013

Cilt: 2 Sayı: 2 Ağustos 2019

ss. 1064-1133

Makalenin Geliş

Tarihi

02/08/2019

Makalenin

Kabul Tarihi

24/08/2019

Yayın Tarihi

30/08/2019

HÜDÂYİ'NİN BEGZÂD İLE EBÛ SEYF HİKÂYESİ

Yakup POYRAZ²

Büşra AZGUN³

ÖZET

Türk edebiyatında manzum ve mensur olarak binlerce eser yazılmıştır. Bunlardan bir kısmı gün yüzüne çıkarken bir kısmı da hâlen araştırılmayı beklemektedir. Üzerinde çalışılması gereken ve bu alanda eksikliği ziyadesiyle hissedilen konulardan biri de mensur hikâyelerdir. Fakat Klasik edebiyatta manzum eserlerin mensur eserlere göre daha çok ilgi görmesi bu konu üzerine gereği kadar durulmamasına neden olmuştur.

Bu makalede, Hüdâyî'nin *Begzâd ile Ebû Seyf Hikâyesi* adlı eseri incelenmiştir. Hikâye, Türk Edebiyatı nesrinin en önemli özelliklerinden biri sayılan manzum-mensur bir yapıda oluşturulmuştur; mensur metnin içerisinde pek çok şiir bulunmaktadır. Hikâyenin konusu Şekâyî ile Selvi Hân arasındaki beşerî aşka dayanmaktadır. Eserin elimizdeki nüshası İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesinde bulunmaktadır. Mensur hikâyeler alanındaki çalışmaların azlığı ve bu boşluğun bir nebze de olsa doldurulması amacıyla bahsi geçen eser üzerinde bir inceleme yapılmış ardından da hikâyenin transkripsiyonlu metni sunulmuştur.

¹ Bu makale Doç. Dr. Yakup POYRAZ danışmanlığında tamamlanan *Hüdâyî'nin Begzâd ile Ebû Seyf Hikâyesi* başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Doç. Dr. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı A.B.D. yakuppoyraz@ksu.edu.tr Orcid ID: 0000-0003-2443-7533

³ Eski Türk Edebiyatı, Uzman, busraazgun@hotmail.com Orcid ID: 0000-0002-7109-058X

Anahtar Kelimeler: Hüdâyî, Begzâd, Ebû Seyf, Selvi Hân, Şekâyî, mensur hikâye.

HÜDÂYÎ'S STORY OF BEGZÂD AND EBÛ SEYF

ABSTRACT

Thousands of works have been written in verse and prose in Turkish literature. While some of them are exposed to the day, some are still waiting to be investigated. One of the most important issues that need to be studied and which is felt in this field is prose stories. The fact that verse works in our literature attracted more attention than prose works led to the lack of emphasis on this subject.

In this study, Hudayi's written story with Begzad and Ebu Seyf was examined. The story, which was one of the most important features of Turkish folk literature, prose is formed in a structure of verse and prose; there are many prose poems in the text. The subject of the story, is based on the love story between Şekayi and Selvi Han. This work is available in the Istanbul University Rare Books Library. Our research shows that this story has not been the subject of any scientific studies so far. In order to fill this gap, a study was carried out on the aforementioned work, and then the transcribed text of the story was presented.

Keywords: Hüdâyî, Begzad, Ebu Seyf, Selvi Han, Şekayi, prose story.

GİRİŞ

Edebiyat mahsulleri genel olarak nazım ve nesir şeklinde ikiye ayrılır. Bununla beraber nazım ve nesir karışık yazılmış eserler de vardır. Nazımın sözlük anlamı “dizme, tertip etme, sıraya koyma, sıra, dizi”; nesrin anlamı ise “saçmak, dağıtmak”tır. “Bu münâsebetle manzûm olmaksızın derli toplu söz söylemeye ve tabii konuşma tarzındaki söze nesir denilmektedir.”(Tâhirü'l-Mevlevî,1984:116) Türk edebiyatında sanatkârane nesir yazıcılığı, sırf edebî eserlere mahsus kalmamış, tarih, siyaset vb. türdeki eserleri de içine almıştır. Klasik Türk Edebiyatında esas türün nazım olduğu ve sanat göstermek, hüner sergilemek için en uygun alanın manzum eserler olduğu düşüncesi hâkimdir. Ancak Türk edebiyatında mensur eserler de en az manzum eserler kadar araştırılmaya değer niteliktedir. Mehmet Kaplan, bu noktaya işaret ederek şunları kaydetmektedir: “Eski Türk edebiyatı divanlardan ibaret değildir. (...) Eski edebiyat, (...) en kültürlü milletlerin edebiyat tarihlerinde yer alacak çapta nesir ustaları yetiştirmiştir. Bugün biz bu geniş edebiyatı pek az biliyor

ve anlıyoruz. Türk kültür tarihinin geniş deposunda el değmedik nice yazmalar, hazineler vardır.” (Karaalioğlu,1980:738).

Geçmiş kültürel değerlerimiz ve toplumsal hayatımızın aynası olan Osmanlıca yazma eserler Türk kültürü için önemli kaynaklardır. Eski edebî metinler; klasik Türk şiiri ve nesri, dil bilgisi, edebiyat tarihi, edebiyat bilgi ve teorileri gibi konularda önemli bilgiler içermektedir. Bu eserlerin günümüz harflerine aktarılarak bilim dünyasına kazandırılması kültür ve edebiyat açısından büyük bir kazanç olmaktadır. Gün ışığına çıkarılan her eser dönemin sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik, dini, sanatsal, vb. yaşantısını yansıtarak kültürel zenginliğimizi tanımamıza yardımcı olmaktadır.

Makalenin konusu olan Begzâd ile Ebû Seyf Hikâyesi manzum-mensur karışık olarak yazılmış aşk hikâyesidir. Konu bakımından özel bir yelpazeye sahip olan bu nazım şeklinin çalışma konusu olarak ele alınması, edebî zenginliğimizi geliştirme amacına dayanmaktadır. Eserin incelediğimiz nüshası İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi’nde Begzâd ile Ebû Seyf Hikâyesi adıyla kayıtlıdır.

Çalışmamızın giriş bölümünde klasik edebiyatta mensur hikâye hakkında bilgi verilmiştir. Devamında ise Begzâd ile Ebû Seyf Hikâyesi hakkında genel bilgiler verilir eser incelenmiştir. Bu bölümde Hikâyenin içeriğini oluşturan çeşitli unsurlar: olay örgüsü, dil, imla ve üslup özellikleri, nazım şekilleri ve nüsha tavsifi üzerinde durulmuştur. Makalenin sonunda ise transkripsiyonlu metin sunulmuştur.

1. Klasik Türk Edebiyatında Mensur Hikâyenin Yeri

Dünyada yer alan tüm edebiyat sahalarında hikâye, en geniş ifadesiyle “bir olayın anlatımı” şeklinde düşünülmüştür. Klasik Türk Edebiyatında da ister manzum ister mensur olsun bir olayı anlatan tarih, masal, efsane, latife, destan, menkıbe, vs. gibi tahkiye esasına dayanan bütün eserler genel olarak “hikâye” olarak adlandırılmıştır. Aynı zamanda hikâye türünden bir eserin de destan, kıssa, efsane, menkıbe, latife, tarih, nevâdir vs. gibi isimlerle de adlandırıldığı görülmektedir. Bunun yanında bir hikâye değişik terimlerle de ifade edilebilmektedir (Kavruk,1998:2).

Bilindiği üzere Türklerin geçmişi çok eskilere dayanmaktadır ve bu bağlamda hikâyecilik geleneğinin İslâmiyet öncesi dönemde de mevcut olduğu bilinmektedir (Mazıoğlu,1985: 19). Hikâyelerin ilk örnekleri Uygur Türklerinde

görülmüştür. Dîvânü Lügati't-Türk'te "ötkünç, ötükünç" Dede Korkut'ta ve Karahanlı Dönemi eserlerinde "sav" gibi kelimeler hikâye yerine kullanılan kelimelerdendir.

Klasik Türk edebiyatının mahsullerinden olan hikâye, genel olarak nazım ve nesir şeklinde ikiye ayrılır. Bununla beraber nazım ve nesir hâlinde karışık yazılmış eserler de vardır. Uzun bir olay örgüsüne sahip olan manzum hikâyeler için genelde "mesnevî" nazım şekli tercih edilmiştir. Mensur hikâyeler ise bu edebiyatta sade, orta ve süslü nesir olarak ortaya konulmuştur.

Eski Türk Edebiyatında esas olan nazım yani şiirdir. Sanat göstermek isteyen kişinin sanatını en iyi şekilde manzum eserlerde gösterebileceği görüşü nesre ilgiyi azaltmıştır. Fakat bu duruma rağmen Türk edebiyatında nesir, nazım kadar olmasa da gelişimini sürdürmüş tarih, seyahat-nâme, hikâye, menâkıb-nâme, tefsir, hadis, fıkıh, siyer vb. alanlarda pek çok kıymetli eserler kaleme alınmıştır. Bu eserler içerisinde en az ilgiyi de dilinin ve konusunun sade, açık ve anlaşılır olması sebebiyle hikâye türü almıştır. Türk edebiyatının en önemli kaynaklarından olan tezkirelerde şairlerin mensur eserlerinden söz edilmiş, ancak şair olmayan nesir yazarlarından ve eserlerinden bir takım eser ve yazar dışında hemen hemen hiç bahsedilmemiştir. Hatta hikâye yazmak veya tercüme etmek bazı tezkirelerde alay konusu bile edilmiştir. Bundan dolayıdır ki bu tür eser yazarların büyük bir kısmı eserlerine imzalarını atmaktan çekinmiştir. Buna rağmen Türk edebiyatında hikâyecilik gelişmiş, bu türde pek çok eser kaleme alınmıştır. Hatta Cinânî, Vahdî, Veysî, Nergisî gibi devrin meşhur şairleri yüzyıllarca unutulmayacak mensur hikâye kitapları telif etmişlerdir (Kavruk,1998:6).

Mustafa Nihat (2017:42), hikâyeyi bir bütün olarak ele almış ve sınıflandırmıştır. Klasik Türk edebiyatında hikâyeleri; mensur hikâyeler, halk arasında yazılı olarak okunan hikâyeler, halk arasında ağızdan ağza aktarılan hikâyeler ve zümrelerin kendi amaçlarına uygun şekillere soktukları hikâyeler olmak üzere beş gruba ayırmıştır.

Başlangıçta Arapça, Farsça ve diğer dillerden çeviri yoluyla meydana getirilen hikâyelerin konusunu zamanla yerli motifler almıştır. "Eski Türk Edebiyatında hikâye şiir gibi amaç değil, bir araç, okuyucuyu eğitmek, ona belli bir mesaj vermek için bir vasıta olarak kullanılmıştır. Hikâyeler "kıssadan hisse" çıkartılacak tarzda kaleme alınmıştır. Her hikâyeden okuyanın mutlaka bir pay çıkarması hedeflenmiş, bazı hikâyelerde başta ve sonda yazar tarafından bu "hisse" açıkça belirtilmiştir. Hikâyelerinin en büyük gayesi okuyucuyu

eğlendirirken onlara belli konularda bilgi vermek; onları, dini, ahlakî yönden eğitmek, olgun birer insan olmalarını sağlamaktır.” (Kavruk,1998:8).

Sonuç olarak, bir milletin kültürel ve sanatsal kodlarının örneklerini çok rahat görebileceğimiz türlerden olan; müellifi bilinen veya bilinmeyen birçok “mensur hikâye” olduğunu belirtmemiz gerekir. Bu eserlerin yazarı veya dönemin belirsizliği metinlerin edebî değerini hiçbir şekilde düşürmemektedir. Aksine bu eserler üzerine çalışmalar yapılarak hem kültür dünyamıza hem edebiyat dünyamıza önemli katkılarda bulunulacağı kanaatindeyiz. Mensur hikâyeler, klasik edebiyatın da sade ve anlaşılır diliyle halktan tamamıyla kopuk olmadığının kanıtı mahiyetindedir. Çünkü değişik dönemlerde yazılmış hikâyeler bir milletin hayatını, âdetlerini, yaşam tarzını ve bakış açılarını yansıtabilmektedir. Bu nedenle hikâyelerin incelenmesi önemli olup gerekli çalışmalar ve araştırmalar ile bu eserlerin değeri ortaya konulmaktadır. Bu bağlamda mensur klasik hikâyelerin bir örneği olan Hüdâyî'nin Begzâd ile Ebû Seyf Hikâyesi tarafımızdan seçilmiş ve üzerine incelemeler yapılmıştır.

BEGZÂD İLE EBÛ SEYF HİKÂYESİ'NİN İNCELENMESİ

1.Begzâd ile Ebû Seyf Hikâyesi'ne Genel Bir Bakış:

Makalemizin konusu olan Begzâd ile Ebû Seyf Hikâyesi'nin müellifi Hüdâyî'dir. Hüdâyî ilk bakışta Begzâd ile Ebû Seyf Hikâyesi'ni kaleme almış biri gibi görünmektedir. Ancak bizim kanaatimiz var olan ve halk arasında anlatılan bir hikâyeyi kendi yorum ve üslubuyla yazıya geçirdiği şeklindedir. Yazarın hayatı hakkında gerek biyografik eserlerde gerekse tezkirelerde ve daha pek çok kaynak eserde doğrudan bilgi bulunmamaktadır. Bahsedilen kaynak eserlerde Hüdâyî adlı birkaç şair ve yazar vardır. Ancak bunların bizim tezimize konu olan müellif olduğuna dair kesin bir kanıt yoktur. Begzâd ile Ebû Seyf Hikâyesi'nin eldeki nüshasının katalog bilgilerinde de yazarla ilgili malumat yetersizdir. İncelediğimiz metnin “temmet” bölümünden sonra yer alan şiirde Hüdâyî mahlası geçmektedir. Bu da eserin Hüdâyî'ye ait olduğunu göstermektedir.

Ey Hüdâyî hâşıl oldu her kelâm
Ahfâdan beyâne çıkardık bir nâm
Hoş getürdiñ vezin eyledim temâm
Şekâyî de Selvi Hâna kavışdı (77b)

Klasik hikâyeler arasında karşımıza çıkan bu hikâyenin ne zaman, nerede ve nasıl yazıldığı bilinmemektedir. Ancak dil ve üslup özelliklerinde eserin 19. yüzyılda yazıya geçirildiği düşünülmektedir. Yazar ve eser hakkında bilgi sahibi olamayışımızın en büyük sebebi ise Klasik edebiyatta nesre karşı bilhassa hikâye türüne karşı önyargı ve küçümseyiş olması sebebiyle yazarların büyük bir kısmı eserlerine imzalarını atmaktan çekinmeleri, böylece tenkit edilmekten ve alaya alınmaktan kendilerini kurtarmak istemeleridir. Eserin bilinen tek nüshası İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde yer almaktadır.

Kaynağı hakkında bilgi sahibi olamadığımız Begzâd ile Ebû Seyf Hikâyesi'nin konusu beşerî aşka dayanmaktadır. Eser klasik nesrin en önemli özelliklerinden biri olan manzum-mensur karışık bir yapıda oluşturulmuştur. Genellikle hikâyenin anlatım ve olay kısmı mensur, duygu ve heyecanı ifade eden bölümleri ise manzum olarak söylenmiştir. Manzum kısımlardaki şiirler bazen âşikâne bir üslupta olup nesirdeki ifadeleri pekiştirir niteliktedir. Bu şiirler parçadan çıkarıldıkları zaman olay örgüsü bağlamında metinde hiçbir anlam kaybına yol açmazlar. Bazen de şiirler bir olay anlatarak nesri tamamlayıcı konumdadır ve parçadan çıkarılmaları hâlinde metinde anlam eksikliği neden olabilmektedirler. Genel muhteva olarak şiirler kahramanların duygu, heyecan ve düşüncelerini anlatır niteliktedir.

Şiirler, başkahramanlar olan Şekâyî ve Selvi Hân'ın ağzından söylenmiş olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu şiirler ya iki âşığın birbirlerine karşılıklı şiir söylemesi şeklinde ya da kahramanların yaşadıkları olaylar sonucunda hissettikleri duyguların yoğunluğunu anlatması şeklindedir. Hikâyede mensur kısımdan manzum kısma geçilirken genellikle; “aldı oğlan, aldı kız, görelüm ne söyledi, bakalım ne yazmış, bakalım ne söyledi...” şeklinde kalıplaşmış ifadeler kullanılır.

“Aldı oğlan:

Gizli derdim size birbir söyleyem

‘ Aceb biñde biri beyân olur mı

Başıma geleni ifade iylesem

Doğrı sözden bilmem ziyân olur mı” (75a)

“Bağalım orada ne söyledi:

Diyâr-ı ğurbete yolu uğrarsa

Neden perişân olur hâli ğarîb

Tiğ-ı miñnetle bağrın doğrarsa

Bükülür ol zamân beli ğarîbiñ” (51a)

Eser genel olarak aşk kategorisinde bir konuya sahipken bu hikâyenin başlığı, geleneğin dışına çıkarak başkahramanların adlarını taşımamaktadır. Bu bakımdan hikâyenin başlığı, hikâye boyunca aşk ve maceraları anlatılan Şekâyî ve Selvi Hân değil bu kahramanların babalarının isimleri olan Begzâd ile Ebû Seyf Hikâyesi olarak adlandırılmıştır. Begzâd, Selvi Hân’ı Ebû Seyf ise Şekâyî’nin babasıdır. Sade, açık ve anlaşılır; halk diline yakın bir dil ile yazılan bu metin:

“Begzâd ile Ebû Seyf Hikâyesidür” (1b)

üst başlığıyla başlayıp,

“Nişâbûr Şâhı bunlar için düğün yapıdırup birbirlerine evlendirüp muradlarına nâ’il eyledi. Mevlâ-yı müte‘âl hazretleri cümle dinleyenleri murâdına kavışdıra âmin. Okuyanı yazanı rahmetinle yarlıgâğıl yâ Ğani.” (75a)

şeklinde bir dua ile bitmektedir.

Hikâyede dua bölümünden sonra bir de dokuz dörtlükten oluşan bir şiir bulunmaktadır. Yazar bu şiirde edebiyattaki aşk hikâyelerine konu olan Leyla ile Mecnun, Şirin ile Ferhat, Aslı ile Kerem, Tahir ile Zühre, Arzu ile Kamber... gibi birçok âşk hikâyesi kahramanını yâd ettikten sonra Şekâyî’nin de Selvi Hân’a kavuştuğunu ve o âşıklar zümresine ulaştığını söylemektedir.

Hikâyede vak’a tipi tek bir zincir hâlinde ilerlememektedir. Metinde iki başkahraman üzerinden işlenen aşk hikâyesinin yanı sıra macera, gurbet, dostluk, zenginlik, yoksulluk ve kahramanlık öğeleri de yer almaktadır. Hikâyede her olayın merkezinde Şekâyî ile Selvi Hân ve aşkları yer almaktadır. Hikâye metninin içerisinde dua, beddua, deyim, atasözü vb. örneklerine rastlanmaktadır. Ayrıca yazarın yaşadığı bölge ve dönemle ilgili örf ve âdetlere, kültürel özelliklere rastlanmaktadır.

Hikâyede olağanüstü unsurlar bulunmaktadır. Kahramanlar ailenin tek çocuğu olup bir dua veya bir simge vesilesiyle dünyaya gelmektedirler. Bu durum hikâyenin sonuna kadar değişik şekilde devam etmektedir. Hikâyede kahramanlara en çok yardımcı olan karakterler Hızır, Nişabur Şahı ve Şah Behvâc'dır.

Hikâye ilk olarak Begzâd ile Ebû Seyf'in tanıtılması ve aralarında geçen hadiselerin aktarılması ile başlamaktadır. Daha sonrasında hikâye ilerlerken olay akışı Begzâd ile Ebû Seyf'in bir dervişin duası vesilesiyle çocuklarının doğması ve bu çocukların sekiz-dokuz yaşlarında başlayan karşılıklı aşk maceralarının anlatılması olarak devam etmektedir. Asıl tema bu ikilinin başından geçen hadiselerle ilgilidir.

Olaylar araya başka karakterlerin girmesi ile canlılık kazanmaktadır. Bu canlılık, dil ve anlatım teknikleriyle dışa yansıtılarak hissettirilmektedir. Bu da okuyucuda ilgi uyandırmaktadır. Hikâyede ana olay örgüsüne bakıldığında diğer vak'a zincirlerinin halkalarıyla bir bütünlük arz ettiği görülmektedir. Bu durum anlatımda bir ahenk sağlayarak dikkati toplu tutmaya yaramakta ve metne bir akıcılık vermektedir.

Metin boyunca mücadele unsuru çok belirgindir. Şekâyî'nin Selvi Hân'a kavuşmak için girdiği mücadele hem maddî hem de manevîdir. Maddî kısmı kendisinden istenilen malların temin edilmesi noktasında çektiği zorluklarla açıklanabilmektedir. Manevî kısmı ise bu uğurda katlandığı gurbetlik ile ailesine, memleketine, sevdiğine duyduğu özlem ve ayrılık acısıyla açıklanabilmektedir. Şekâyî, engeller ve tehlikelerle dolu olan yolculuğunda bazen kendine yardımcı olan tiplerle bazen de kendine engel olan tiplerle karşılaşmaktadır. Bu yardımların ve engellerin haricinde o, büyük bir azim ve cesaret göstererek bütün zorlukları atlatabilmektedir. Selvi Hân'ın da benzer süreçlerden geçtiği gözlemlenmektedir. Onun da anne ve babasına karşı verdiği mücadele dikkat çekmektedir. Hikâyenin baş kadın kahramanı olan Selvi Hân'ın son derece cesur, vefakâr, sabırlı ve fedakâr olduğunu söylemek mümkündür. O, aşkı uğruna yurdundan, babasından ve zenginliğinden vazgeçecek kadar korkusuz bir karakterdir. Uzun süre sevdiğinden haber almamasına rağmen ümidini hiç kesmeden onun dönmesini bekleyen bir âşık olarak hikâyede yer almaktadır.

Begzâd ile Ebû Seyf Hikâyesi'nde olayların nakledilmesi ve aktarılması bir anlatıcı tarafından sağlanmaktadır. Bu anlatıcı, hâkim bakış açılı üçüncü tekil anlatıcıdır. Yaşanmış, yaşanan ve yaşanacak olan her şeyi bilip, görüp, duymaktadır ve kahramanların gönlünden geçenleri okumaktadır. Olayların

dışında olmasına rağmen kahramanlardan daha çok bilir. Her olaya hâkim olmakla birlikte kendi dilediği gibi kahramanları konuşturur ve onları istediği gibi hareket ettirir. Anlatıcı, meydana gelen olayların akışına da zaman zaman müdahalelerde bulunmaktadır. Kendi görüş, düşünce ve bilgilerini okuyucuya istediği yerde ve istediği şekilde aktarmaktadır. Anlatıcı metinde “görelüm ne söyledi, bakalım ne yazmış, bakalım ne söyledi, hâsılı sözi uzatdık, gelelim hikâyenin evvelinde...” gibi ifadeler kullanarak direkt okuyucuya hitap etmektedir. Nitekim bu ifadelerin hikâye boyunca kullanılan birer kalıp ifade olduğunu da söylemek gerekir.

Anlatıcı, hikâyeyi anlatırken bir hadisenin mekânını veya zamanını belirterek ara sıra hikâyenin akışını durdurup başkahramanların diliyle onların duygularını, acılarını ve çektiği zorluklardan şikâyetlerini aktarmaktadır. Hikâyede bu çoğu zaman şiir (manzume) şeklinde kendini gösterir. Tüm bunların yanı sıra anlatıcı uygun bulunduğu yerlerde okuyucuya bilgi vermeyi açıklayıcı ibarelerle anlatımını desteklemeyi de bir yöntem olarak kullanılmıştır.

Bu tarz hikâyelerin temel özelliklerinden biri de eserde zaman ve mekân kavramının genel ve belirsiz olmasıdır. Olayların geçtiği yerlerin ve zamanın çoğu, hayal ürünü ya da bilinmeyen mekân ve zamandır. Hikâyenin bünyesini teşkil eden motifler oldukça klasik ve umumi unsurlar içermektedir. Begzâd ile Ebû Seyf Hikâyesi’nde çocuğu olmayan şah, elma, ilk görüşte âşık olma, hayvanlarla konuşma, zindana atılma, cansız varlıklarla konuşma, mektuplaşma gibi pek çok motif bulunmaktadır. Klasik eserlerde sıklıkla karşılaşılan ve çoğu mazmunlaşmış olan bu motifler, çalışmamızın motif inceleme kısmında değerlendirilmiştir.

Hikâyedeki olaylar kahramanın memleketi olan Nişabur’da başlayıp ve orada bitmektedir. Nitekim hikâyede belirgin olarak verilen tek mekân Nişabur’dur. Nişabur İran’da bir şehirdir. Bugün hâlen varlığını sürdürmektedir. Hikâyenin sonunda yaşanan türlü maceradan sonra kahraman kendi memleketine geri dönmektedir. Âşıklar birbirine kavuşmaktadır. Böylece hikâye mutlu bir sonla bitmektedir.

Genel itibarıyla hikâye, klasik mensur hikâyelerinin yaygın özelliklerini taşımakla birlikte oldukça zengin bir yapıya sahiptir. Ayrıca hikâyede sosyal ve kültürel hayatın etkileri de bariz bir şekilde kendini göstermektedir. Bunun yanı sıra dini unsurlara, gelenek, görenek ve âdetlere de sıklıkla rastlanmaktadır.

2. Olay Örgüsü

Nişabur şehrinde Begzâd ile Ebû Seyf adında iki kimse yaşamaktadır. Bu kimselerden Begzâd zengin ve Ebû Seyf ise fakir biridir. Yaşları bir hayli ilerleyen Begzâd ve Ebû Seyf'in çocukları olmaz ve bu duruma çok üzülürler. Begzâd, mala mülke değer veren biridir. Ebû Seyf ise mahzun ve güçsüz biridir. Begzâd bir gün evinde davet verir. Bu davete katılan Ebû Seyf, Begzâd'ın evine gider ve bir köşeye oturur. Begzâd kendi gibi nüfuzlu zengin arkadaşlarına yakınlık gösterip muhabbetle muamele ederken Ebû Seyf ile alakadar olmaz ve ona hürmet göstermez. Ebû Seyf bu durumu fark edince üzülüp hemen oradan kalkıp kendi evine doğru yol alır. Eve geldiğinde karısına tüm olup bitenleri anlatır.

Ebû Seyf ve karısı böyle konuşmaktayken kapıdan ansızın biri gelir. Selam verip oturur. Derviş olduğu anlaşılan bu kimse Ebû Seyf'e neden ağladığını sorar. Üzüntüsünün sebebini öğrenmek ister. Ebû Seyf tüm olup bitenleri bir de dervişe anlatır. Söylenenleri işiten derviş göğsünden bir elma çıkarıp Ebû Seyf'e verir. Verdiği bu elmayı yiyip hatunuyla bir araya gelmesini tembihler. Ebû Seyf'in evinden çıkıp hemen Begzâd'ın yanına gelir. Ona da bir elma verip verdiği tembihleri tekrarlar. Allah'ın izniyle çocuklarının olacağını söyler.

Ebû Seyf'in yanına gelip ona elmayı veren derviş oradan ayrılırken Ebû Seyf'e Allah'ın izniyle bir erkek çocuğu olursa ismini Şekâyî koymasını söyler. Begzâd'a ise bir kız çocuğu olursa ismini Selvi Hân koymasını söyleyerek gözden kaybolur. Ebu Seyf de Begzâd da dervişin tembihini yerine getirirler. Bir süre sonra vakti saati tamam olunca Begzâd'ın bir kızı ve Ebû Seyf'in bir oğlu dünyaya gelir. İsimlerini dervişin söylediği gibi verirler.

Aradan yıllar geçip çocuklar büyüyüp sekiz-dokuz yaşlarına gelirler. Begzâd kızını bol armağan vererek eğitim alması için hocaya(mektebe) gönderir. Selvi Hân tez vakitte okumayı öğrenir. Selvi Hân, yine bir gün mektebe giderken yol üstünde oğlanı görünce kız, oğlandan; oğlan da kızıdan hoşlanır. Selvi Hân ve Şekâyî birbirine ilk görüşte âşık olurlar. Fakat oğlan fakir bir ailenin çocuğu olduğu için çok utanarak bir şey söylemeden öylece bakakalır. Hâl böyleyken kız aşkını dindiremeyip oğlana bir şiir söyler. Şiirinde evvela oğlanın adını sorar. Ardından oğlana âşık olduğundan ve bu aşkın kendisini etkilediğinden bahseder. Oğlanın da sevdasına karşılık vermesini diler. Kız oğlana böyle söyleyince oğlan da kıza cevap olarak bir şiir söyler. Şiirinde gönlünü kıza kaptırdığını, kendi hâlinde aheste gezerken aşk derdiyle ateşlerde yandığını ifade eder. Böylece oğlan ile kız bir vakit konuşup sohbet ederler. Kız oğlanla beraber mektebe gitmek ve beraber okumak ister. Oğlan ise babasının fakir bir

kimse olduğunu bu nedenle de bunun pek mümkün olmayacağını belirtir. Kız bunun üzerine başındaki altınları çıkartıp oğlana verir ve babasına vermesini söyler. Oğlan da altınları alıp babasına verir ve filan hocaya okumak için gitmek istediğini söyler. Bundan sonra oğlan ile kız birlikte okumaya başlarlar.

Hikâye devam ederken kız bir gün babasından izin alıp hocaya giden arkadaşlarını hem dua hem de sohbet etmek için içi güllerle dolu bahçelerine davet eder. Selvi Hân ile bahçıvanın kızı Kamile'nin gayet iyi bir arkadaşlıkları vardır. Selvi Hân Kâmile'den bu davetini Şekâyî'ye haber vermesini ister. Kâmile oğlanın yanına giderken Selvi Hân, bahçede gezinerek güllerin arasında bir şiir söyler. Şiirde bahçedeki güller, bülbüller ve ağaçlarla konuşan Selvi Hân, Şekâyî'nin geleceğini duyunca çok mutlu olur. Öte yandan Kâmile, oğlana gidip kızın selamını götürüp onu bahçeye çağırır. Oğlan baş göz üstüne diyerek Kâmile'yi geri yollar. O da bir şiir söyler. Selvi Hân'ın yanına gideceği için mutlu olur.

Oğlan arkadaşlarını toplayıp tarif edilen bahçeye gelir. Bahçenin ortasında döşenmiş bir havuz vardır. Varıp üzerine otururlar. Bir müddet istirahat ettikten sonra diğer çocuklar bahçe içine doğru dağılırlar. Şekâyî havuzun başında yalnız kalır. Selvi Hân'ı göremeyen Şekâyî mahzun olarak bir şiir söyler. Bu arada bahçenin içinde تنها bir yer vardır. Selvi Hân ve Kâmile orada misafirler için hazırlıklar yapıp ziyafet hazırlarken bunların geldiklerinden haberi olmaz. Selvi Hân bahçeye geldiğinde görür ki arkadaşları bahçe içine dağılmışlar. Nitekim Şekâyî havuz başında oturur. Selvi Hân hemen yanına varıp selam verir. Oğlan kızı göremediğinden ve aşkının şiddetinden ağlamaya başlar. Kız göğsünden bir elma çıkarıp oğlana verir ve oğlanın gözlerindeki yaşları silerken bir şiir söyler. Geldiğinden haberi olmadığını ve aşkına sadık olduğunu ifade eder. Kız böyle deyince oğlan mutlu olur. Gizlice oturup bir vakit sohbet ederler. Öte yandan Kamile, Selvi Hân'ın gecikmesinden endişelenip yanlarına gider. Diğerleri görüp söz olmasın diye Selvi Hân'ı yanına çağırır. Bunun üzerine oğlan Kamile'ye bir şiir söyler. Kızı götürmemesini ister. Bu esnada diğer arkadaşlarının geldiğini gören Selvi Hân ve Kâmile ziyafethâneye giderler. Selvi Hân yere bir döşek koyup otururken bir bülbül karşı ağaca konup ötmeye başlar. Bülbülü gören Selvi Hân bir şiir söyler. Bülbül ile dertleşir. Bir süre sonra bülbül uçup gider. Kız ise firakından uykuya dalar. Kâmile ziyafeti hazırlar misafirleri ağırlar. Cümlesi dağılıp giderler. Fakat bir tek Şekâyî havuzun başında kalır.

Kâmile gezerek havuzun başına gelir. Şekâyî, Selvi Hânı sorup uyduğunu öğrenince bir şiir söyler. Melül ve mahzun olur. Kâmile'den kızını yavaşça

uyandırmasını ister. Oğlan böyle söyleyince kız uykusundan uyanır. Bakar ki kimse görünmez. Oğlanın dahi gittiğini düşünür. O da bir şiir söyler. Uyuduğu için kendisine kızar. Selvi Hân böyle söylenerek sersem gibi havuz başına doğru yürürken Kâmile ve Şekâyî'nin orada oturduğunu görür. Oğlan, Selvi Hân'ın geldiğini farkeder. Şekâyî'nin sevinçten dilinden şiirler dökülür. Selvi Hân havuzun başına varıp Şekâyî'nin dizinin dibine oturur. Oğlan Kâmile'den utanarak yüzünü çevirir. Kız onun yüz çevirmesine gücenir ve kalkıp karşısına oturur. Oğlan bir şiirle Kâmile'den utandığını ve bağışlamasını söyler. Şekâyî böyle deyip Kâmile özür dileyince kız affedip oğlanın yanına tekrar oturur. Bir şiir söyleyerek Kâmile'den bu aşkı sır olarak saklamasını ister. Kâmile de bu sırrı canı gibi saklayacağını söyler. Kalkıp dağılırlar.

Ertesi gün hocaya gittiklerinde Selvi Hân Şekâyî'ye kendisini babasından istemesini söyler. Oğlan kendi babasının fakir, onunkinin ise zengin olduğunu söyler. Kız ne kadar gizli altını varsa vereceğini söyleyerek oğlanı ikna eder. Oğlan babasına söyler. Babası ise kendisinin fakir Begzâd'ın zengin olduğunu bunun pek mümkün olmadığını ifade eder. Bu sevdâyı terk etmesini öğütler. Bir zaman sonra Şekâyî'nin ısrarına dayanamayıp gidip ister. Nitekim Begzâd kızını vermez. Bununla da kalmayarak azarlar. Bu olaylardan haberi alan Şekâyî bir arzuhâl yazıp yardım istemek için doğru Nişabur Şahı'nın huzuruna gider. Arzuhâli şahın eline verip aman diler. Bir şiir söyleyerek şânının yüceliğinden, kendi aciziyetinden, sevdasının ateşinden bahsederek şahtan yardım talep eder. Oğlanın bu müşkül durumunu gören şah onun hâline acır. Begzâd'ı çağırıp Allah'ın emri ile kızı ister. Begzâd, şahın hatırını kıramayıp kızını vermeyi kabul eder. Fakat meyl etmesin diyerek tarif edilemez değerde kıymetli eşyalar ister. Oğlan çaresiz kabul eder ama istenen eşyaları bulmak için biraz mühlet ister. Bir sene kadar izin alır. İstenen malları karşılamak için başka bir şehre gitmeye karar verir. Gitmeden evvel vedalaşmak için Kâmile'ye söyleyip Selvi Hân'ı çağırır.

Sevgililerin buluşmaları ve ayrı düşmelerini konu edinen bu kısımda, Şekâyî ve Selvi Hân karşılıklı şiirler söylerler. İki âşık buluşup selamlaşır ve birbirlerine çektikleri sıkıntıları anlatırlar. Bir süre sohbet ettikten sonra Şekâyî, Selvi Hânı Allah'a emanet eder. Nasibini gurbet ellerde aramak için yollara düşer. Kız ise bu firkatın acısıyla dert üstüne dert ekler. Aldığı bu habere hiç memnun olmaz. Bir hayli konuşup sohbet ettikten sonra kız oğlanın eline ayağına düşüp ağlayarak vedalaşıp eve geri gelir. Âşıklar ayrılık derdiyle yanmaya devam ederler.

Öte yandan oğlanın annesi tüm olup bitenleri öğrenir. Ağlayıp inleyerek gelip oğlanın boynuna sarılır. Oğlan validesini teskin etmek için orada bir şiir

söyler. Annesinden hakkını helal etmesini arzular. Kötü talihine üzülen validesinin elini öpüp yola çıkar.

Hikâyeye bu kısımdan sonra yeni bir metin halkası eklenir. Şekâyî gurbete çıkararak başka bir şehre gider ve orada türlü olaylarla karşılaşır. Kızın bahçesi yolunun üzerindedir. Son bir kez bakmak için içeri girer. Havuzun başına varır ki bahçe adeta melûl ve mahzun durmaktadır. Eski günleri hatırlar. İçinden bir şiir söyleyerek duygularını ifade eder. Başka kimsenin bu bahçeye girmemesini güllerine dokunmamasını ister. Oğlan böyle yanmakta iken Kâmile bahçede onu görür. Oğlan da Kâmile'yi görünce hislerine hâkim olamayıp ağlayarak bir şiir söyler. Böylece yola devam eder. Kâmile ise ağlayarak Selvi Hân'a yaşanan hadiseyi anlatır. Kız saçlarını yolup dövünerek o da hislerini teskin edemeyip bir şiir söyler. Hem aşkının şiddetinden hem de Şekâyî'nin gidişinden dolayı çok etkilenir aklı başından gider.

Kız bu hâl ile yanmaktayken oğlan yol alıp ilerler. Yolda giderken bu esnada gökyüzünde bir bölük turna uçmaktadır. Oğlan, görür ki Nişabur şehrine doğru uçmaktadırlar. Aklına Selvi Hân gelir ve bir şiir söyler. Sevdiğine selam götürmelerini ister. Ayrılığın ateşi şimdiden onu helak etmiştir. Bir süre daha yola devam eder. Turnalar sıra sıra dizilerek Nişabur şehrinin üzerinde dönmeye başlarlar. Aynı vakitlerde kız da gökyüzüne bakıp düşüncelere dalmaktadır. Turnaların dansını fark eder. Bunun üzerine o da Şekâyî'yi düşünüp bir şiir söyler. Turnalardan medet umar.

Kız ve oğlan böyle söylenip yanmakta iken aradan zaman geçer oğlan yollarda gezerken kış mevsimi gelir. Kar bastırır. Şekâyî düşüp kalkarak bir açık kapı bulamayıp dolanırken bir kahvehane görüp oraya gider. Bakar ki kapısı kapalıdır. Açmak için uğraşır. Ne kadar çalsa da kahveci kapıyı açmaz. Oğlan bu hâl ile yalvararak kahveciye bir şiir söyleyip hâlini anlatır. Dışarıda çok üşür. Hâline acımasını ister. Yalnız başına gurbette kaldığını söyler. Oğlanın bu hâline üzülen kahveci dayanamayıp kapıyı açar. Şekâyî içeri girip bir köşeye oturur. Kahveci ile sohbet etmeye başlar. Kahveci ona neden böyle seyyah olduğunu sorar. Şekâyî ise bir şiir ile cevap verir. Kimsenin kendisini ayıplamamasını ister. Aşk derdiyle bir zalim yüzünden yollara düştüğünü anlatır. Oğlan bunları söylerken acısından gözlerinden yaş yerine kan dökülür.

Kahvehanede kahveciden başka oturan insanlar vardır. Onlar da Şekâyî'nin bu hâline üzülen ağlarlar. Derdinin sebebini sorarlar. Bunun üzerine oğlan başından geçenleri bir şiir ile anlatır. Kimsenin kendisini kınamamasını ister. Bir dermansız dert ile gurbet illerde gezmektedir. Olan biteni öğrenen kahvehane halkı Şekâyî'ye bu dertten kurtulup muradına ermesi için

kendisine yardım edecek bir âdil şah bulmasını tavsiye ederler. Her biri bildiği şahların adlarını söylerken içlerinden birisi Şah Behvâc hazretlerinin ismini söyler. Oturanların hepsi bu ismi onaylayarak Şekâyî'ye o tarafa doğru gidip Şah Behvâc'dan yardım istemesini tembih ederler. Ertesi gün Şekâyî dostlarıyla vedalaşıp bahsettikleri yöne doğru yola çıkar. İçi umutla dolar.

Yolculuğu boyunca ıssız ve tehlikeli yerlerden geçer. Giderken yol üstünde bir büyük ağaç görür. Bu ağacın gölgesinde biraz dinlenmek ister. Ağacın yanında bir pınar vardır. İhtiyaçlarını gidermek için burada duraklar. Otururken düşüncelere dalıp bakar ki birçok sahra geçer. Artık Nişabur dağları görünmez. Aklına Selvi Hân, ailesi ve memleketi gelir. O zaman üzülen bir şiir ile duygularını anlatır.

Biraz dinlendikten sonra tekrar yola devam eder. Nihayet bir şehre varır. Nitekim Şekâyî'yi kimse evine kabul etmez. Çünkü o şehirde misafir sevilmezmiş. O geceyi bir virane evin bahçesinde geçirir. Yaşadığı bu garipliğe ve kendi hâline üzülen bir şiir söyler. Sonraki gün bu şehirden ayrıлып yoluna devam eder. Bir nice yol gittikten sonra en sonunda Şah Behvâc'ın şehrine ulaşır. Biraz dinlendikten sonra Şah Behvâc'a başından geçenleri anlatmak amacıyla bir arzuhâl tertip eder. Şah'ın huzuruna çıkar. Ağlayarak hâlini anlatır. Çektiği aşk derdiyle yollara düştüğünü kendisinden altından kalkamayacağı değerde eşyaların istendiğini söyler. Böyle ağlarken aşkını teskin edemeyip nihayetinde Şah Behvâc'ın ayaklarına sarılır. O zaman Şah, Şekâyî'nin bu hâlini görünce etkilenir ve ona yardım edeceğini söyler. Huzurundan yollar. Oğlan bu olay üzerine sakinleşir ve şehirde bir süre vakit geçirir. Bayram günü gelir. Böyle bir günde yalnız kaldığından son derece üzgün olur. Uzun süredir görmediğinden memleketi, sevdiği ve ailesi aklına gelir. Duygulanıp ağlayarak bir şiir söyler.

Oğlan hislenip ağlarken daha fazla dayanamayıp Şah Behvâc'ın huzuruna tekrar çıkar. Kendisine verdiği yardım sözünü tutmasını ister. Ağlayarak ayağına sarılır. Şah ise merhamet ederek oğlanın istediği eşya, mal ve altınları bir misli daha üzerine ekleyip hazırlar. Yanına da birkaç güvenilir kişi verir. Şekâyî pek memnun olup bahşedilen hediyeler ve ona eşlik edecek adamlar ile Nişabur şehrine doğru yola koyulur.

Yolda gitmekte iken bir süre ilerledikten sonra önlerini haramiler keser. Haramiler Şekâyî ve arkadaşlarının ellerinde olan eşya mal ve altınların tamamına el koyarlar. Şekâyî'nin de ellerini bağlayıp zindana atarlar. Oğlan zindanda derdinden bir şiir söyleyerek hâline ağlar. Zindandan kurtulmak için çok dua eder. Bu arada haramibaşının bir kız kardeşi vardır. Oğlan öyle dertli

ağlayıp söylenirken kız bunları işitir. Oğlanın hâline üzüdür ve ona yardım etmeye karar verir. Şekâyî'ye onu zindandan kurtaracağını söyler. Şekâyî kızdaki bu sözü alınca sevinerek bin minnet ile Allah'a şükreder. Kız fırsatını bulduğu bir gece gelip oğlanı zindandan çıkarır. Şekâyî zindandan çıkıp gece gündüz demeden hiç dinlenmeyerek tekrar Şah Behvâc'ın yanına gelir. Olup biten her şeyi bir bir anlatır. Olanları işiten Şah Behvâc hemen haramileri dağıtıp el konulan eşya, mal ve altınları geri almak için o bölgeye adamlarını gönderir. Adamları gidip haramileri dağıtır. Çalınan eşya, mal ve altınları geri alıp gelirler. Şah Behvâc, Şekâyî'ye bağışladığı malların üzerine haramilerin mallarını da ekleyerek tekrar Nişabur şehrine gitmesine izin verir. Yanında da birkaç adam gönderir.

Şekâyî ve arkadaşları yolda gelmekteyken Nişabur'da kızın ailesi tarafından Şekâyî'nin öldüğü şeklinde yalan haber çıkartılır. Niyetleri Selvi Hân'ı şehrin zengin kimselerinden başka biri ile evlendirmektir. Selvi Hân'ın annesi ve babası hemen kızı şehrin varlıklı ailelerinden birinin oğluna verirler. Sözüünü kesip düğün hazırlıklarına başlarlar. Buna rızası olmayan Selvi Hân'ın ağlamaktan gözlerinden kanlı yaşlar gelir. Bir şiir söyleyerek yüzünü secdeye döner. Şekâyî ile kavuşmak için dua eder. Elinden yapacak bir şey gelmez.

Selvi Hân tarafında bunlar olurken Şekâyî de Nişabur şehrine yaklaşmaktadır. Aradaki mesafe azalmaya başladığında Şekâyî, Selvi Hân'a mektup yazıp sadık bir dostu ile kıza gönderir. Mektup kızın eline ulaşınca çok şaşırır aklı başından gider. Kendine geldiğinde sevinçle mektubu açıp okur. Şekâyî mektupta başından geçen maceraları anlatır. Çok yakında geleceğini müjdeler. Kız mektubu okuyunca sevinçten kendinden geçip bayılır. O da bir şiir ile karşılık verir. Şiirde bu müjdeli haber ile yeniden umutlandığından bahseder. Kız Şekâyî'den gelen mektubu gizleyerek göğsüne koyar. Kimselere göstermez ve saklar. Bu arada Selvi Hân başkası ile sözlenmeye rıza göstermediği için annesi ve babası her fırsatta gelip onu ikna etmeye çalışırlar. Şekâyî'nin fakir birisi olduğunu, zengin ailenin evladını daha çok seveceğini bunun ile evlenmesi gerektiğini söylerler. Selvi Hân bir şiir ile aşkının büyüklüğünden Şekâyî'ye verdiği sözün gerçek olduğundan bahseder. Kızın annesi oğlanı beğenmez ve küçümser. Selvi Hân'ın itibarlarını yere düşürdüğünü söyler. Aradan zaman geçer Selvi Hân yakın arkadaşı Kâmile'yi çağırıp Şekâyî'den gelen mektubu gösterir. Düğün hazırlıklarını sorar. Dertlerini paylaşır. Kâmile kıza ihtiyatlı olmasını tavsiye ederek onlara hayır duaları eder.

Şekâyî ile Nişabur şehri arasında on beş günlük bir mesafe kalmıştır. Onlar yoldayken hızlıca kızın düğünü kurulur. Acele ederek iki gün içinde kızı almak

isterler. Hikâyenin en başında Begzâd ve Ebû Seyf'e elmaları verip Şekâyî ve Selvi Hân'ın doğmalarına vesile olan derviş ortaya çıkar. Tebdil-i kıyafet oğlanın yanına gelip kızı başkası ile sözlediklerini, düğününün kurulduğunu iki güne kadar evleneceğini haber verir. Şekâyî bu haberi duyunca kan başına sıçrar. Feleğin bir tuzağından kurtulup başka bir tuzağına yakalandığı için üzülür. Oğlan bir şiir ile duygularını dervişe anlatır. Sonra uyuyan yol arkadaşlarını uyandırır. Haberin şaşkınlığı ile ne yapacağını bilemez bir hâldedir. Dervişten yardım ister. Oğlanın bu çaresiz hâlini gören derviş ona yardım edeceğini söyleyerek sakın olup gözlerini kapatmasını söyler. Derviş gözünü kapa deyince oğlan kapatır. Aç dediğinde de açar. Birden Nişabur şehrine gelir.

Oğlan yüzünü Hakk'ın dergâhına dönüp şükreder. Doğruca evine gider. Annesi Şekâyî'yi görünce ağlamaya başlar. Biraz hasret giderdikten sonra oğlan annesine Selvi Hân'ın nasıl olduğunu sorar. Selvi Hân'ı başka biri ile sözünü kestiklerini, düğün hazırlıkları yaptıklarını bir de annesinden duyar. Şekâyî, Selvi Hân'ı görmek ister. Evlerinin yakınına gider fakat onu göremez. Yerine Kâmile'yi görür. Kâmile sevinçle Selvi Hân'a haber verir. Bunun üzerine bir mektup yazarak oğlana gönderir. Mektupta hoş geldin diyerek memnuniyetini gösterir. Verdiği söze sadık olduğunu aşkının bitmediğini söyler. Şekâyî mektubu okuyup Selvi Hân'ın kendisini unutmadığını hâla sevdiğini öğrenince o da sevinir. Mektubun üzerine bir şiir yazıp geri gönderir. Karşılıklı birbirlerine söz verirler. Aşklarının devamını bildiriler.

Selvi Hân'dan sözü alan Şekâyî hemen Begzâd'ın yanına gider. İsteddiği eşyaların hepsini getirdiğini söyler. Selvi Hân'ı kendisine ister. Begzâd ise oğlanı tekdir edip yollar. Kızının sözünü başka birine kestiğini kısmetini başka yerde araması gerektiğini söyler. Oğlan bakar ki yine çaresi yok. Bir arzuhâl tertip edip Nişabur Şahı'nın yanına gider. Bir şiir ile olan biteni anlatır. Begzâd'ın istediği değerli eşyalar yüzünden gurbete çıktığını, yabancı şehirlerde başına gelen hadiseleri, şimdi ise Begzâd'ın sözünden dönüp kızını başka birine verdiğini bir bir söyler. Nişabur Şahı bu sözleri işitip hemen Begzâd'ı yanına çağırır ve ondan olup bitenin hesabını sorar.

Begzâd, Şah'ın karşısında ne yapacağını ne söyleyeceğini bilemez. Evine döner. Hatunuyla konuşur. Kızın sözlendiği taraftan birini çağırıp durumu anlatır. O zaman her iki taraf da davacı olur. Nişabur divanına gelirler. Durum konuşulup görüşülür. Son olarak Nişabur Şahı sözü kıza bırakır. Kız kimi isterse onunla evlenmesine karar verilir. Her iki tarafta da perdeler asılıp mahkeme kurulur. Şah, Şekâyî ile Selvi Hân'ın bir araya gelip konuşmasını ister. Böylece aralarında bir muhabbet olup olmadığını anlayacaktır. Bu kararı

diğerleri de münasip görürler. Oğlan kıza kız oğlana karşılıklı şiirler söyleyerek konuşurlar. İlk oğlan başlar ve aşkını ikrar ve ispat eder. Bu sohbeti kurulan meclistekiler de dinlerler. Bunları ayırmanın ahlakî olmayacağını anlarlar. Selvi Hân'ı Şekâyi'ye vermeye karar verirler. Hikâyenin sonunda Nişabur Şâhı, Selvi Hân ve Şekâyi'nin düğünlerini yapar. Âşıkları evlendirip muratlarına nail eyler.

3. Hikâyede Dil, İmlâ ve Üslûp Özellikleri

Begzâd ile Ebû Seyf Hikâyesi'nin en belirgin özelliklerinden biri diğer klasik hikâyelerde olduğu gibi yazarın yaşadığı dönemdeki halkın konuştuğu dile yakın, açık, sade, samimi ve anlaşılır bir dil ve üslûp kullanmasıdır. Metnin giriş ve son kısımları ile manzum ve mensur kısımları arasında dil bakımından farklılık görülmemektedir. “Begzâd ile Ebû Seyf Hikâyesidür” şeklinde kırmızı paranteze alınmış bir başlıktan sonra “Zamân-ı evvelde Nişâbûr şehrinde iki kimse var idi.” cümlesi ile başlanır. Hikâyede ayrı başlık altında bir bölüm bulunmamaktadır. Metin tek parça ve akıcı bir şekilde devam etmektedir. Hikâyede mensur kısımlar daha sade ve sanatsız yazılırken manzum kısımlar daha betimleyici ve sanatlı bir dil ile yazılmıştır.

Hikâyenin ne zaman yazıldığı bilinmemekle beraber Eski Anadolu Türkçesi'ne ait dil özelliklerine ve kelime yapılarına sahip olduğu gözlemlenmektedir. Eklerde yuvarlaklaşma söz konusudur ve yer arkaik Türkçe unsurlara rastlanır.

Bu bölümde metinde tespit ettiğimiz başlıca dil ve imla hususiyetleri değerlendirilmiştir:

1. Metinde imlada tutarsızlıklar görülmektedir. Aynı kelimelerin farklı yazılış şekilleri bulunmaktadır. Örneğin; “Begzâd” kelimesi hem ze (z) hem de zel(z) ile yazılmıştır. “Ebû” kelimesi “eb” şeklinde de yazılmıştır. Bu ikili kullanımlar hikâyenin genelinde de devam etmektedir. Biz standart oluşması amacıyla sözlükte yazan doğru şekillerini esas alarak metni oluşturmayı uygun gördük.

2. Kelime başında “d>t” değişimi görülmektedir.

toğuz (3a/5), tıran (8a/2), tır (9b/8)

3. Eklerde ve kelimelerde belirgin bir yuvarlaklaşma söz konusudur.

Kendü, altun, berü, bellü, görelüm, belürsüz, gelsün, adlu, karşı, gelelüm, vb.

4. Metinde çok sık görülen bir imla hususiyeti olarak kelimelerin yazımında ünlü harf için hem harf hem de hareke kullanılmıştır.

5. Yazar, Arapça ve Farsça tamlamalarda izafet kesresini bazen belirtmiş bazen de belirtmemiştir. Belirttiği kelimelerde izafet kesresi olarak bazen ye (ے) bazen de esre (ِ) kullanmıştır.

6. Metinde Arapça ve farsça birçok tamlama bulunmaktadır. Kelimelere gelen Farsça ekler tarafımızca “-“ işareti ile ayrılmıştır. Burada İsmail Ünver’in tespit ettiği esaslara uymaya çalışılmıştır.

Âhir-kâr (72b/1), hem-râh (4b/1), bi-çâre (76b/8)

7. Metinde Arapça ve Farsça kelimeler (ق , ض , ص , ذ , خ , ح , ث) gibi harflere dikkat edilmeden Türkçe telaffuzuna göre bazen yanlış yazılmıştır. Bunlardan tespit edilenleri düzeltilerek dipnotlarla belirtilmiştir.

8. Kelimelerin birkaçı yarım bırakılarak eklerle tamamlanmamıştır.

9. Metin transkribe edilirken büyük, küçük harf kullanımına dikkat edilmiştir. Mensur kısımlarda noktalama işaretleri uygulanmış, manzum kısımlarda uygulanmamıştır.

10. Metinde “e” ve “i” harfleri birbiri yerine kullanılmıştır. Kelimelerde bu duruma çok sık rastlandığı için dipnotlarda belirtilmeyip burada örnek vermek tercih edilmiştir.

Tîz (61a/9), emkân (41a/6), geyen (19a/3), engil(54b/8), âhiste(5a/8), vb.

11. Yazar “ç” (چ) harfini bir kaç kelime dışında hiç kullanmamış yerine “c” (ج) harfini kullanmıştır. Metin transkribe edilirken tarafımızca günümüz Türkçesine göre düzeltilmiş ve bu şekilde yazılmıştır.

12. Metinde yönelme hâl eki olan “-a, -e” eklerini metinde “-ğa -ge” şeklindedir.

Oğumağa (6b/8), ağlamağa (12a/1)

13. Metinde olumsuzluk ekinin yalnızca “-ma, -me” şekli kullanılmış ve günümüz Türkçesinde var olan “-mı, -mi, -mu, -mü” biçimlerine rastlanmamıştır. Bu ifadeler transkribe edilirken düzeltilerek imlaya uygun biçimde yazılmıştır.

14. Metinde “nazal n” (ñ) kullanımında tutarsızlık bulunmaktadır. “Gönül” kelimesi hem ñ ile hem normal n ile yazılmıştır. Aynı şekilde “senin” kelimesi hem ñ ile hem normal n ile yazılmıştır.

15. Metinde bazı kelimelerde “b” (ب) ve “p” (پ) harfleri yanlış imla olarak birbirini yerine kullanılmıştır.

Heb (12b/6), mektub(61a/2), mihrüpân(9b/5), bunar(49b/4), pūs (37b/7)vb.

16. Bazı kelimelerde şimdiki zamanın “-eyor” ve “-ayor” biçimleri kullanılmıştır. Bunlar transkripsiyonda imlaya uygun şekilde çevrilmiştir.

Geleyor(7b/2), oturayor (11b/7)

17. Metinde harekelerin çok fazla ve gereksiz yere kullanılması okuma hatasına yol açabilmektedir.

4. Hikâyedeki Nazım Şekilleri:

Begzâd ile Ebû Seyf Hikâyesi manzum-mensur karışık şekilde yazılmıştır. Mensur kısımlar asıl olayın anlatıldığı bölümler, manzum kısımlar ise duygu ve heyecanı anlatan kısımlardır. Metin içerisinde geçen şiirler müellif tarafından yazılmış, muhtemelen halk arasında anlatılan hikâyelerden derlenmiştir. Yine şiirler yazma eserin orijinalinde “beyit” başlığı/adı ile verilmiş ve beyit biçiminde ikişerli şekilde yazılmıştır. Fakat şiirlerin kafiye şeması incelendiğinde nazım biriminin dörtlük olduğu anlaşılır. Biz de transkribe ederken dörtlük şeklinde yazmayı uygun gördük. Nazım şekilleri ise birer halk edebiyatı ürünü olan koşma ve semai olarak karşımıza çıkar.

Kafiye şeması genel olarak: “baba, ccca, ddda.....” şeklindedir.

Metin belirli bir redif ve kafiye düzenine sahiptir. Metinde yarım, tam, zengin, tunç ve cinaslı kafiye örneklerine rastlanmaktadır. Kafiye çeşitlerine örnek olarak şu dörtlükleri verebiliriz:

“Açılmış mı bağçesinin gülleri

Tomırcıktan direr mi ola elleri

‘Andelîb-veş yaçar şîrîn dilleri

Zî-kıymetdür güher-gānîñ istemiş” (9b)

“-leri” redif, “-l” yarım kafiye dir.

“Âteş-i hicrâne düşüp yananlar

Dökmez mi çeşminden yaş ile anlar

“-lar” redif, “-an” tam kafiyedir.

Şıd ile talib-i ‘aşı olanlar

Derûnında nar-ı suzan gezdilir” (46)

“Gonca olmayınca blbl zar itmez

Daldan dala pençesini har itmez

“-itmez” redif, “-r” tunç kafiyedir.

‘Aşa düşen nams çekmez ‘ar itmez

Coşar yürek aynar dolar alarım” (32b)

Şiirlerin geneli beş dörtlükten oluşur. Dört, dokuz ve on dörtlükten oluşan şiirler de mevcuttur. Bazı şiirlerde bir veya iki mısra eksiktir. Bunlar metinde dip notlar ile belirtilmiştir. Kırk sekiz şiirden iki tanesi sekizli hece ölüsü ve “semai” nazım şekliyle kalan şiirler ise on birli hece ölüsü ile “koşma” nazım şekli ile yazılmıştır. Metinde 2 semai 46 koşma olmak üzere toplam 48 şiir mevcuttur.

Şiirlerin tablosu Şu Őekildedir:

Sıra No	Varak Numarası	Dörtlük Sayısı	Nazım Birimi	Hece lsu	Nazım Biçimi
1	3b	5	dörtlük	11’li hece ölüsü	Koşma
2	5a	5	dörtlük	11’li hece ölüsü	Koşma
3	7b	5	dörtlük	11’li hece ölüsü	Koşma
4	8b	5	dörtlük	11’li hece ölüsü	Koşma
5	10a	5	dörtlük	11’li hece lsu	Koşma
6	12a	5	dörtlük	11’li hece lsu	Koşma
7	13b	5	dörtlük	11’li hece lsu	Koşma

8	15a	5	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
9	16b	5	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
10	18a	5	dörtlük	8'li hece ölçüsü	Semai
11	19b	5	dörtlük	8'li hece ölçüsü	Semai
12	21a	5	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
13	22a	5	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
14	25a	5	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
15	26a	5	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
16	28a	5	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
17	29a	5	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
18	30b	5	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
19	31b	5	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
20	32b	5	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
21	34a	5	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
22	35a	5	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
23	36b	5	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
24	38a	5	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
25	39a	5	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
26	40b	5	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
27	42a	5	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
28	43a	5	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
29	44b	5	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
30	46a	5	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
31	47b	5	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
32	49b	5	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma

33	51a	5	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
34	52b	5	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
35	54a	5	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
36	55b	5	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
37	57a	5	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
38	59a	5	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
39	60a	5	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
40	61b	5	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
41	63a	5	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
42	64b	4	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
43	66a	5	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
44	68a	4	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
45	69a	5	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
46	70b	5	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
47	73a	10	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma
48	76a	9	dörtlük	11'li hece ölçüsü	Koşma

5. Nüsha Tavsifi⁴

İncelenen eserin bilinen tek nüshası NECTY 01181 numaralı İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde "*Begzâd ile Ebû Seyf Hikâyesi*" adıyla kayıtlıdır.

Cilt: Sırtı kahverengi meşin, kapaklar vişneçürüğü renkli kâğıt ile kaplıdır.

Kâğıt: Aharlıdır.

Filigran: Suyolu filigranlıdır.

Mühür: Eserin muhtelif yapraklarında kütüphane mührü vardır.

Yazı: Harekeli nesihtir.

⁴ Bu bilgilerin aktarılmasında eserin kütüphane katalog bilgilerinden faydalanılmıştır.

Satır Sayısı: Her sayfada 9 satır bulunmaktadır. Ancak giriş kısmının 1b varlığında 7 satır; son kısmın 75b varlığında 5 satır bulunmaktadır.

Yazarı: Hüdâyî'dir.

Müstensih ve istinsah tarihi: Belli değildir.

Varak: 77 yapraktır.

Yüz elli dört sayfadan oluşan eser yüz ellinci sayfada bitmektedir. 151-154 sayfaları arasında ek bir şiir bulunmaktadır. Bu şiirde şair (Hüdâyî) hem kendisine dua isteğinde bulunmuş hem de edebiyatta aşk hikâyeleri ile bilinen âşıkların adlarına yer vermiştir. Yazma eserde yer yer nemden ve güveden dolayı tahrifatlar oluşmuş olmakla birlikte eser okunaklıdır.

Hikâyede yazar yedi kelimeyi yazarken kırmızı mürekkep kullanmıştır. Bunlar: hikâyenin ilk kelimesi olan *zaman*, hikâyenin ana karakterleri olan *Begzâd*, *Ebu Seyf*, *Şekâyî*, *Selvi Hân* ve başlık şeklinde yazılan *Beyt* ve *İsm-i Begzâd'ın kızı*'dir.

Baş:

^[1b] **Begzâd ile Ebû Seyf Hikâyesidir**

“*Zamân-ı* evvelde Nişâbûr şehrinde iki kimse var ⁽²⁾ idi. Birine **Begzâd** ve birine **Ebû Seyf** dirlerdi.⁽³⁾ *Begzâd* zengin ve *Ebû Seyf* fakîr idi. Bunların ⁽⁴⁾ evlâdları olmayup şon kemâle gelmişler idi.⁽⁵⁾ Evlâd için bunlar âh u enîn ile geçmekte idi.⁽⁶⁾ Bir gün *Ebû Seyf*, *Begzâd'ın* odasına varup ⁽⁷⁾ bir köşeye çıkup oturdu. *Begzâd* kendü ^[2a] ve emşâli mâlîdârlarıyla ülfet ve âşinâlıklar çok ⁽²⁾ eyleyüp *Ebû Seyf'e* hiçbir iltifât itmedi.”

Son:

“⁽⁵⁾ Bunları oturan meclis birbir diñleyüp ⁽⁶⁾ “Bunları birbirinden ayırmağ mümkün degıldür. Eyüsi ⁽⁷⁾ birbirlerine virüp murâdlarına yitürelüm.”⁽⁸⁾ deyüp Nişâbûr Şâhı bunlar için ⁽⁹⁾ düğün yapıdurup birbirlerine evlendirüp ^[75b] muradlarına nâ'il eyledi. Mevlâ-yı müte'âl hazretleri ⁽²⁾ cümle diñleyenleri murâdına kavışdıra âmîn.⁽³⁾ Oğyanı yazanı rahmetinle ⁽⁴⁾ yarlıgâ gel yâ Ğani. ⁽⁵⁾ Temmet.”

SONUÇ

Begzâd ile Ebû Seyf Hikâyesi manzum-mensur şekilde yazılmış aşk konulu te'lif bir hikâyedir. Metinde 48 adet şiir bulunmaktadır. Bu şiirler müellifin kendisi tarafından yazılmıştır. Mensur kısımlarda daha çok olay akışı, şiir kısımlarında ise duygu ve heyecan anlatılmaktadır. 77

varaktan oluşan hikâyenin nerede ve nasıl yazıldığı bilinmemektedir. Ancak 19. yüzyılda yazıya geçirildiği düşünülmektedir.

Metinde adı geçen Hüdâyî, ilk bakışta Begzâd ile Ebû Seyf Hikâyesi'ni kendi kaleme almış biri gibi görünmektedir. Ancak bizim kanaatimiz yazarın var olan bir hikâyeyi kendi yorum ve üslubuyla yazıya geçirdiği şeklindedir. Metinde Hüdâyî ile ilgili isminden başka bir bilgi bulunmamaktadır. Yazarın hayatı hakkında gerek biyografik eserlerde gerekse tezkirelerde ve daha pek çok kaynak eserde doğrudan bilgi bulunmamaktadır. Bahsedilen kaynak eserlerde Hüdâyî adlı birkaç şair ve yazar vardır. Ancak bunların bizim yazarımız olduğuna dair kesin bir kanıt yoktur. Bunun sebebi ise Klasik Edebiyatta mensur hikâye türünün şairler tarafından şiir kadar itibar görmemesidir.

Konusuna göre aşk hikâyeleri, kaynağına göre ise te'lif hikâye kategorisine giren hikâyenin ismi, diğer bilinen hikâyelerden farklı olarak başkahramanların adlarını taşımamaktadır. Bu bakımdan hikâyenin başlığı, hikâye boyunca aşk ve maceraları anlatılan Şekâyî ve Selvi Hân değil bu kahramanların babalarının isimleri olan "Begzâd ile Ebû Seyf Hikâyesi" olarak adlandırılmıştır.

KAYNAKÇA

DEVELLİOĞLU, Ferid (2008). *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara: Aydın Kitabevi.

KARAALIOĞLU, Seyit Kemal (1980), "Resimli Motifli Türk Edebiyatı Tarihi I-II", İstanbul: İnkılap Yayınları.

KAVRUK, Hasan (1998). *Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikâyeler*, İstanbul: M.E.B. Yayınları.

LEVEND, Agah Sırrı (1967). *Divan Edebiyatında Hikâye*, İstanbul: TDAY Belleteri.

MAZIOĞLU, Hasibe (1985). *Divân Edebiyatında Hikâye*, Doğumunun Yüzüncü Yılında Ömer Seyfettin, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.

OĞUZ, Öcal (2008). *Halk Hikâyeleri*, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

ÖZÖN, Mustafa Nihat (2017). *Türkçede Roman*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Tâhirü'l-Mevlevî (1984). *Edebiyat Lügati*, İstanbul: Enderun Kitabevi.

ÜNVER, İsmail (1993). “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *Ankara Üniversitesi DTCTF Türkoloji Dergisi*. C: XI. Sayı: 1. ss. 51-89

METİN

[1a]

4672/97

Edebiyat Kütüphanesi

1181

409

Begzād ile Ebū Seyf Hikāyesi

[1b] **Begzād ile Ebū Seyf Hikāyesidür**

Zamān-ı evvelde Nişābūr şehrinde iki kimse var ⁽²⁾ idi. Birine **Begzād** ve birine **Ebū Seyf** dirlerdi. ⁽³⁾ Begzād zengin ve Ebū Seyf fakīr idi. Bunların ⁽⁴⁾ evlādları olmayup şon kemāle gelmişler idi. ⁽⁵⁾ Evlād için bunlar[ın günleri] āh u enīn ile geçmekte idi. ⁽⁶⁾ Bir gün Ebū Seyf, Begzād'ın odasına varup ⁽⁷⁾ bir köşeye çıkup oturdu. Begzād kendü ^[2a] ve emşāli mālīdārlarıyla ülfet ve āşinālıklar çok ⁽²⁾ eyleyüp Ebū Seyf'e hiçbir iltifāt itmedi. ⁽³⁾ O acilden kākup melūl ve maḥzūn gitdi. ⁽⁴⁾ Hānesine gelüp bu aḥvālī ḥātūnına ⁽⁵⁾ izhār eyledi. Nāgehān kapudan bir kimesne ⁽⁶⁾ gelüp selām virüp oturdu. Ebū Seyf'e ⁽⁷⁾ gelüp “Niçün ağlarsın?” deyü su'āl ⁽⁸⁾ eyledi. Ol dervīş “Elbetde bir ḥālīn ⁽⁹⁾ vardır.” deyü diḳkat eyledi. Ebū Seyf fakīr olup ^[2b] ve evlādı olmadığını ve Begzād'ın kendüne iltifāt ⁽²⁾ itmediğini bütün derdini izhār idüp ağladı. ⁽³⁾ Ol zamān dervīş koynundan bir elma çıkarup ⁽⁴⁾ Ebū Seyf'e virdi. “Al bu elmayı yiyüp ḥātūnımla ⁽⁵⁾ cem' ol. İnşāallāh Mevlā bir oğlan evlādı ⁽⁶⁾ virür ise ismini **Şekāyī** koy.” diyüp ⁽⁷⁾ hemān kākup Begzād'ın yanına gitdi ve aña daḥi ⁽⁸⁾ bir elma virüp geregi gibi tenbīh idüp ⁽⁹⁾ “Bir kızın olur ise adını **Selvī Hān** koy.” ^[3a] deyüp gā'ib oldu. Bunlar dervīşin tenbīhi ⁽²⁾ üzere ḥareket idüp vaḳt-i sā'at tekmiāl ⁽³⁾ olunca Begzād'dan bir kız ve Ebū Seyf'den bir ⁽⁴⁾ oğlan dünyāya geldi ve isimlerini tenbīhi üzere ⁽⁵⁾ koydılar ve bu çocuklar sekiz toḳuz yaşına ⁽⁶⁾ kadem başup Begzād'ın kızını vāfir armaḡān ⁽⁷⁾ ile ḥocaya virüp kız az vaḳitde oḳumaḡı ⁽⁸⁾ tamām eyledi. Yine kız birgün ḥocaya giderken ⁽⁹⁾ yol üsti oğlana rast gelüp görince ^[3b] kız, oğlana; oğlan, kıza meyl idüp ⁽²⁾ bir 'aşḳ inzāl oldu ki vaşf[a] gelmez. Fe-ammā ⁽³⁾ oğlan fakīr evlādı olduğundan ḥicāb ⁽⁴⁾ perdesin yırtamayup sersem gibi ḳaldı. ⁽⁵⁾ Kız 'aşḳını teskīn idemeyüp görelüm ⁽⁶⁾ kız, oğlana işte burada ne söyledi:

Beyt

Oğlan adın nidür kimin oğlusın
 İş bu sözden sana işâretim var
 Söyle 'aşkıın beni helâk eyledi
 [4a] Senden sana ğâyet şikâyetim var

Sere zühür itdi nedür bu sevdâ
 Korkarım çok gider bu müşkîl da 'vâ
 Hâlimi kimseye idemem ifşâ
 Şirîn cândan bellü ferâgatim var

Tururken ne derde uğradı başım
 Açar gözlerimden kanlu yaşım
 Haşre dek söğünmez yanar âtaşım
 Kalbde tağlar gibi harâretim var

[4b] Gel bâri berâber olalım hem-râh
 Bir görelim teskîn olur mı bu âh
 Okuyalım dersi hûb kelâmu'llâh
 Dahâ sana başka emânetim var

İsm-i Begzâd'ın kıızı⁵

Derûn-ı deftere kayd it bu sözi
 Amân bir kimseye bildirme bizi
 Cenâbına maşşuş bu emânetim var⁶

⁽⁹⁾ Kız, oğlana böyle deyince göre[lim] oğlan ^[5a] kıza ne söyledi:

Gel sende rahım eyle 'azîz sultânım
 Beni bir belürsüz kâre düşürdin
 'Adalet bu mıdır şâh-ı gülşânım
 Şeydâ-yı bülbül gibi zâre düşürdin

⁵ Bu mısradâ hece eksikliği vardır.

⁶ Bu mısradâ hece fazlalığı vardır.

‘ Akl ırmez benim gibi kem iqbālīme
 Ne sebep dūş oldım Őu sen zālīme
 Āheste gezerken kendü hālīme
 Bir tütünü çıkmaz nāra dūşürdīn

[5b] Olsa cihān ire biñ mehpāreler
 Ben derdim gerekmez Şu mekkāreler
 Sen açdıñ sineme hezāran yāreler
 Őanma bir derdime āre dūşürdin

Zāra tebdīl oldu bütin hevāsım
 Gıtmez derūnımdan mātem-i yāsım
 Ber-vech ile mümkün degil hālāŐım
 ıķa ğarīb serimden dāde dūşürdīn

[6a] Őekāyīyem āteŐlere dağlandım
 Gördim cemālin ķaldum eglendim
 Her ne dırsen iķrārına bağlandım
 Cāhīl gönlüm sen hūnkāra dūşürdin

(4) Ođlan böyle deyüp kıız ile vāfir haŐbiħāl (5) idüp “Ey oğlan babana söyle beni (6) oğudan ĥocaya seni dağı virsün (7) berāber bir arada oğuyalım.” didi. Ođlan eyitdi ki (8) “Ey kıız benim babam pek faķırdır. Bir aķĥesi (9) yoğdur ki armağan idüp ĥocaña virsün.” [6b] Kıız eyitdi “BaŐımda bir ķaĥ dāne altunım var. (2) Sana gizlü vireyim götür babana vir. Armađan (3) idüp seni hocaya götürsün.” didi. (4) Kıız altunı virince oğlan götürüp (5) babasına virdi. “Bir ķaĥ altun buldum. (6) Al bunları biraz armağan eyle beni filān (7) ĥocaya götür.” didi. Ođlan, kıız ile (8) her gün bir arada oğumağa baŐladılar. (9) Fe-emmā kıızın bir bađĥeleri var idi ve ii [7a] gül gülistān ile tolu idi. Kıız atası (2) tarafından izin alup ĥoca arķadaŐların bađĥeye (3) da‘ vet idecek. Kāmile adlu bađĥeciniñ (4) bir kıızı var idi. Selvi Ĥān ile ğāyet (5) mūnis yār idi. Ey Kāmile var Őekāyī[ye] söyle (6) “Ĥoca uŐāķlarıyla gelsünler bađĥemizde (7) bugün Őefā idelüm.” Kāmile oğlana gitmekde [iken] (8) kıız bađĥelerine revān olup güllerin arasında (9) gezerken görelim ne söyledi:

[7b] Ötün hey bülbüller gönccalar açılsun⁷
 Haber şaldım kâr-ı zârım geliyor
 Her çiçekler baş virsün saçılsun⁸
 Seyr itmege gül' izârım geliyor

Fehm itmesün bizi bunda görenler
 Belki egri söyler haber virenler
 Ma' iyetinde hâzır cümle yârenler⁹
 Şâz tahtına ol hünkârım gelecek

[8a] Zeyn olsun çemenler utansın taşlar
 Güller boyun virüp hep egsün başlar
 Derün-ı bağçede tûran ağaçlar
 Gölgelemin yâdigârım gelecek

Bugün eyleyelüm zevk-i seyrânı
 Yardımcımız olsun Yaradan Ğanî
 Dâğ-ı derünimîñ aşl-ı Loqmânı
 Müjde size şifâ-kârım gelecek

[8b] Selvi Hândur ismim yürekde acı
 Bilmem nedür işbu terahhümîñ ' ilâcı
 Gönlimin uğrusu serimiñ tâcı
 Şîrîñ cân ile berâberim gelecek

(³) Gelelim Kâmile-nâm duhter, oğlana varup (⁴) kızın selâmın götürüp “Bugün bağçemize (⁵) gelsünler bir du'â idelim.” didikde oğlan (⁶) daği “*ale'r-ra'si ve'l-ayn* ¹⁰” deyüp Kâmile'yi (⁷) girü dönderdi. Görelim oğlan ne söyledi:

Ey gönül bi-dâr ol ğafletden
 Bugün seni ol hübânın istemiş

⁷ Bu mısradaki hece fazlalığı vardır.

⁸ Bu mısradaki hece eksikliği vardır.

⁹ Bu mısradaki hece fazlalığı vardır.

¹⁰ *ale'r-ra'si ve'l-ayn*: Baş ve göz üstüne

[9a] Gel yiter fâriğ ol renc-i miñnetden
Cân içinde hûb cânânın istemiş

Gice gündüz yüregime derd olan
‘ Ahdi bütün ikrârına merd olan
Siyâh zülfi mâh yüzine perd’ olan
Sünbil saçı perişânîñ istemiş

Açılmış mı bağçesinin gülleri
Tomırcıktan direr mi ola elleri
‘ Andelîb-veş yaçar şîrîn dilleri
Zî-kıymetdür güher-gânîñ istemiş

[9b] Kâmet-i şimşâdîñ geldi selâmı
Dilden zuhûr itmiş tuhfe kelâmı
Bulunmaz menendi gezsem ‘ âlemi
Ol bî-bedel mihrîbânım istemiş

.....¹¹
Ey Şekâyî var ol dostîñ yanına
Yüz biñ hicâb ile tur divânına
Şâz tahtında ‘ âdil hânîñ istemiş

[10a] Gelelim oğlan, hoca uşâkların cem⁽²⁾ idüp kızın ta⁽¹⁾ rîfî¹² mezkûr bağçeye vardılar.

(³) Bağçe derûnında bir havuz¹³ var idi döşenmiş. (⁴) Varup üzerine oturdılar. Bir müddet arâm (⁵) itdikden soñra hoca uşâkları bağçe (⁶) derûnına tağılup havzın başında yalnız (⁷) Şekâyî kaldı. Görelim ne söyledi:

Gönül ne hâl oldı bura geldiñiz
Göz gezdirdim melek-sîmâ görünmez
[10b] Gice gündüz hayâline bildiğîñ
Vechi kamer kaşı tuğrâ görünmez

¹¹ Bu dörtlükte bir mısra eksiktir.

¹² ta⁽¹⁾ rîf: mtn. طرفی

¹³ havuz: mtn. حوض

Ezel ikrâr virdi bilmez mi kendi
Boynumdadır hâlâ 'aşkın kemendi
Âhîr sevdâsıyla bu derdimendi
Mecnûn itdi saçı Leylâ görünmez

[11a] İlahî sen bildin ne 'alâmetdür
Düşmişem bir derde il selâmetdür
'Âşk-ı bezâdî bellü bir hayâletdür
Çok cenk olur lâkin gavgâ görünmez

.....¹⁴
Bağce içi ne hoş gül gülistândur
Bilmem nerde kaldı nerde pinhândur
Bu ne sırdur kıdd-i tûbâ görünmez

Ey Şekâyî 'aceb nedür bu hâller
Dosta haber idin ey esen yeller
Şükûfe[ler] solmuş melûldür güller
Deli bülbül rûh-ı hem-râh görünmez

(⁹) Ammâ bağçenin içinde bir mahfî yir var idi. [^{11b}] Bunlar için bağçe-vân kıızı Kâmile ile Selvi (²) Hân vâfir ziyâfet idüp ziyâfet kılanda (³) iken bunlarıñ geldiklerinden kızların haberleri (⁴) olmayup Selvi Hân anı gördi ki hoca (⁵) uşâkları gelmişler. Bağçe dibine dağılup (⁶) faķaķ Şekâyî havuz başında yalnız otur(⁷)yor. Selvi Hân hemân yanına varup (⁸) “Yüzüm üzre şefâ geldin şâhım.” didi. (⁹) Oğlan, kıızı evvelce görmediginden ve şiddet-i [^{12a}] 'aşkından ağlamağa başladı. Kız koybundan (²) bir elma çıkarup ağlayan gözi yaşlarını (³) silerken bu beyitleri söyledi:

Haberdâr degilem teşrifâtından
Yazık sana ğarîz şâhım ağlama
Bir ikrâr virmişem sana zâtından
Dönmem bilür ol ilâhım ağlama

¹⁴ Bu dörtlükte bir mısra eksiktir.

Râzıyem yolında çekerem emek
 Bildigince dönsün ol çarḥ-ı felek
 [12b] Bana ğâyet zulmdır seni görmemek
 Mâh cemâli nazar-gâhım ağlama

Cigerdedür nâr-ı ‘aşkın ezâsı
 Görmemişdür kolay şanın bağzısı
 Yazılmış serime kudret yazısı
 Hep bu baht-ı kem siyâhı ağlama

ƘorƘarım ki sırrım ḥalka bildirdin
 Dîdelerim Ƙan yaş ile taldırdın
 Aḥir firâƘınla beni öldirdin
 [13a] ÇıƘar âhım tâ semâya ağlama

Selvi Ḥândır ismim ey gevher-kânım
 Gel yiter artırma âh-ı fiğânım
 Yolına fedâdur [bu] şîrîn cânım
 Bu ḥuşûşda yok günâhım ağlama

(6) Böyle diyince oğlan şâd olup birbirin (7) ḥâtırım alup ahfâ oturup aşinâlık (8) itmege başladılar. Beri taraftan Selvi Ḥân’ın (9) gecikdigine ḥilelenüp Kâmile Ƙalgup^[13b] bunların yanına geldi. Gördi ikisi ḥalvet (2) yerinde. Sâ’irler körüp bir söz olmasun deyü (3) “Ƙalk yemeğîñ dadına, tuzına bak.” deyü Selvi Ḥânı (4) Ƙâmile oradan men‘ ve def‘ idecek oldu. (5) Selvi Ḥân ağzını açmazdan evvel oğlan (6) baƘalım Ƙâmile’ye ne söyledi:

‘Azîz başın için meded Ƙâmile
 Bu mürüvvet degil dil-dâra degme
 Nâr-ı hicrânından yandım kül oldum
 [14a] Pervâne-veş düşdüm bir nâra degme

İstirâhat itsun ruḥları âlım
 Şafâ-yı ḥâtırla lebleri bā-lebim¹⁵

¹⁵ Bu mısradaki hece fazlalığı vardır.

Tiğ-i ğamzesinden yamandır hâlim
Sînem¹⁶ başı hezâr biñ yâre degme

Cemâl-i pâkine oldum mübtelâ
Emsâli cihânda var ise selâ
Bir nefes ayrılık bana bir belâ
Oñulmaz haşre dek bu yâre degme

[14b] Bir çetin du'âdur cümlesi taqdir
Kimse bilmez bu ne renc-i firâkdur
Müşkildür âteşim hem dâd-ı haqdur
Bırağ bu hikmet-i esrâra degme

Şekâyîdir altun benim pul benim
Her ne olur ise cefâsına yol benim
Kapusında kolu bağılu kul benim
Otursın tahtında hünkâra degme

⁽⁹⁾ Böyle demekde iken hoca uşakları ^[15a] odadan baş gösterüp gelmekte iken ⁽²⁾ Selvi Hân hemân kalkup Kâmile ile ziyâfet- ⁽³⁾ hâneye geldiler ise de yire bir döşek bira⁽⁴⁾ğup oturdu. Bir bülbül gelüp qarşu ağaçda ⁽⁵⁾ oturdu ve ötmeye başladı. Selvi Hân ⁽⁶⁾ görelim ne söyledi:

Gelmiş niçün ğarîb [ğarîb] ötersin
Zâhir bu figânlar bizedür bülbül
Derdim az degildür dertler kıatarsın
[15b] Ğam gönül şehrinin gözedir bülbül

Benim gibi 'aşka her düşen cânlar
Döker m'ola gözden al kıvıllı kıanlar
Yürü senin olsun bunca gülşenler
Benim bir gülüm var tâzedür bülbül

Bahtım gibi neden gözlerin kıara

¹⁶ Sîne: mtn. سنه

Sevdâ müşkil hâldür bulunmaz çäre
 Bu gönüldür bir kez bağlandı yāra
 Hāşre dek ikrārın gözedür bülbül

[16a] Kimselerin gönca güli şolmasun
 Dîdeleri kan yaş ile tölmasun
 Du‘ā eyle ayrılıklar olmasun
 Bugün bana yarım sizedür bülbül

Selvi Hānım yāri ile eğlene
 Ğam degildür âteşlere dağlana
 Bir gönül ki bir gönüle bağlana
 Her emrine boyun uzadur bülbül

⁽⁹⁾ Kız böyle söyledikde bülbül uçup gitdi. ^[16b] Firāğından kızın gözlerine uyku girüp uyudu. ⁽²⁾ Kāmile yimegi kırtarup bunları ziyāfetleyüp ⁽³⁾ cümlesi dağılup gitdiler. Hemān Şekāyī ⁽⁴⁾ yalnız havuz¹⁷ın başında kaldı. Kāmile gezerek ⁽⁵⁾ havuzın başına geldi. Şekāyī, Kāmile’den ⁽⁶⁾ Selvi Hān’ı su ‘āl eyledi. Kāmile eyitdi ⁽⁷⁾ “Cānı şıķılıp uyķuda yatur.” didi. Şekāyī ⁽⁸⁾ görelim ne söyledi:

[17a] Ey esen yiller luţf it mihrbānımı
 Başım için hāb tāzeden uyandır
 Şaşın çok incitme gevher-kānımı
 Yavaşca uyķusun gözden uyandır

Sāye serin aķ sīnesi açılmış
 Çiy degil üstüne gül-āb saçılmış
 Kākülleri bu hāna perde seçilmiş¹⁸
 Degme bir teline uzdan uyandır

Sür evvel yüzine hāk-i pāyini
 Soñra seyr it kaçlarının yāyını

¹⁷ havuz: mtn. حوض

¹⁸ Bu mısradaki hece fazlalığı vardır.

[17b] Penbe döşek beyâz cismiñ hâyını
 Qalmasun ğafletde tîzden uyandır

Ber-vech ile bildirmeden kendine
 Yabca doğan aq gögsinin bendine
 Sen vukûfsın söyleyesin fendine
 Qaldır at niqâbı gözden uyandır

Şeqâyîye bugün cihân qatı dar
 Bu ne ğayret bu ne nâmus bu ne 'âr
 Qâ'il olmam yine de ki bir ğubâr

[18a] Eser ki cemâlin tozdan uyandır

(2) Oğlan böyle söyledikde kız yatdığı yerden (3) uyandı. Gördi ki kimse görünmez. Zânn
 itdi ki (4) oğlan dağı getmiş. Fikir idüp bu beyitleri (5) kız söyledi:

Bu ğaflete ne çok daldın
 Ne oldın bâri uyan gönlüm
 Gelenler gitdi sen qaldın
 Bu firqate ziyân gönlüm

[18b] Hezâr biñ ağûlar yutdın
 Birdenbire tîz unuttın
 Niçün yâri ğâfil tıttın
 Yüzün görsem deyen gönlüm

Dün andı hasret yaşını
 Gör miñnetiñ telâşını
 Cümle 'aşkın âtaşını
 Cân evine qoyan gönlüm

[19a] Firâkın taşından tıttın
 Şefâyı ol zamân itdin
 Penbe döşekde mi yatdın
 Âteşi kisvet geyen gönlüm

Uşlan Selvi Hânım uşlan
 Varalım bahrinde yaşlan
 Yanğın örtün taşlar yaşlan
 Olmaz sana ziyân gönülüm

(⁸) Selvi Hân böyle söyleyüp sersem gibi havuzın başına yürüdü. Gelüp gördi ki [^{19b}] Kāmīle ile oğlan havuzın başında oturur. (²) Kız yanlarına varırken oğlan bu beyitleri (³) söyledi:

Hâb-ı nâzdan yeñi kalkmış
 Gelür dostum gezerekden
 Burcağ burcağ terler dökmüş
 Siler çeşmin gelerekden

[^{20a}] Gâh bürinür gah kaçar
 Kibrigi aq kanlar saçar
 Aq gögsini yile açar
 Dügmelerin çözerekten

Her gün cânlar aqınur
 Cemâlınden gün şaқınur
 Dört bir etrâfa baқınur
 Ceylân gibi sekerekden

[^{20b}] Almış eline gülünü
 Bilür güzelliğın yolunu
 Kaş altından ben kulunu
 Tanur bağrım ezerekden

Şeқâyî bu naşıl cândur
 Cânlar içre hûb cânândur
 İzhâr itmez pek ‘irfândur
 Güler derdüm sezerekden

(⁶) Gelelüm Şeқâyî böyle söyleyince Selvi (⁷) Hân havuzın başına varup dizi (⁸) üzerine oturdu. Oğlan Kāmīle’den (⁹) hicâb idüp yüzün çevirdi. Kız anın [^{21a}] yüz çevirdiğinden gücenüp kałkup (²) karşıasına oturdu. Oğlan anda (³) görelüm kıza ne söyledi:

‘Azîz başın içün gül yüzli nigâr
İtme zulmi böyle amân bana
Bu misillü cefâyı oldıkça dayar
İtdin bu kez itme her zamân bana

[21b] Cân hiç erinir mi hûbın kahrından
Naşîb teklîf ola sitem zehrinden
Muhabbet gösterüp elem baħrından
Âteşler dökdin tercümân bana¹⁹

.....²⁰
Sînem kebâb itdin yürek yağındañ
Cefâ bağçesinden muhabbet bağından
Derd [ü] ğamlar şaldın armaġân bana

[22a] Meftûn oldıġımdan kaç-ı bâbînâ
Daķılmışdur göñlim zülf-i râyına
Bir cânım var koydum hâk-i pâyine
İtme böyle cevri ‘âdil hân bana

Şekâyîyem sensin devletlü şâhım
Sen bildin efendüm yoķdur günâhım
Korķarım sezer gül yüzli mâhım
Gücenür duħter-i bağçevân bana

(⁵) Şekâyî böyle söyleyüp Kâmile ‘özür idince (⁶) kız bu ‘özri sevâb bilüp kalķup (⁷) oġlanın yanına oturdu. Kâmile’ye ol vaķit (⁸) görelim ne söyledi:

[22b] Hıfz it esrârımız aman Kâmile
‘Aşķdur bu yollarda nice cân gitdi
Geçiyor günlerim âh [u] zâr ile
Gözlerimden çok yaş ile kan gitdi

¹⁹ Bu mısırada hece eksikliġi vardır.

²⁰ Bu dörtlükte bir mısra eksiktir.

‘ Ārifdür sözlerimden alına²¹
 Kā’ il oldum zū’ l-celālden gelene
 Yek nazar da ‘ aqlım virdim yolına
 Hāb ile rāhatım ol zaman gitdi

[23a] İder isen dertleri derūnde hezār
 Elem kātibleri durmayup yazar
 Muḳaddem ḫüsnine ey dilden nazar
 Vücūdım şehrine bir fiḡān gitdi

Cāndan mübtelāyım ‘ asā-yı nūne
 ‘ Asāmdur dönse didem pür-ḫūne
 Tīḡ-i ḡamzesinden daḡ-ı derūne
 Bildirmedim ammā çok nişān gitdi

Selvi eyder irsen murāda²²
 Güzel olur ḫadden ziyāde²³

[23b] Sevdāsıyla elde yoḡdur irāde
 ‘ İzzet gitdi şöhret gitdi şān gitdi

(²) Ol zamān Kāmīle eyitdi ki Ḥaḡ te‘ āla murādınızı (³) virsün. Esrārınızı cānım gibi ḫıfz (⁴) ederim. “Benden yana ḡam yemen Mevlā güzel (⁵) yapar.” deyüp ḡalkup daḡıldılar. Yarındaki (⁶) gün yine ḫocaya gitdiler. Oḡurken (⁷) Selvi Ḥān bir tenhā bulup oḡlana (⁸) söyledi “Ey oḡlan var babana söyle. (⁹) Allāh’ın emri üzere babamdan beni sana [^{24a}] istesün.” oḡlan söyledi “Ḳız, benim babam (²) fakirdür senin baban bir zengindür. Şoñra (³) virmezlerde ḫacil oluruz.” Ḳız didi ki (⁴) “Ne ḡadar gizlü altunum var ise hep sana (⁵) getirüp vireyüm beni babamdan istesün.” (⁶) oḡlan babasına varup söyledi ki (⁷) “Ey baba bana Allāh’ın emri üzere Begzād’ın (⁸) ḡızını al, vir.” didi. Babası eyitdi ki “Ey (⁹) oḡlum Begzād bir zengin kimsedür [^{24b}] biz fakiriz. Virmek mümkün degildir. Bu sevdāyı (²) terk it.” didikde oḡlan diñlemeyüp (³) çok ibrām eyledi. Ḥāşıl-ı kelām babası (⁴) varup Begzād’dan istedi. Virmedi. (⁵) Virmediginden başḡa çok teḡdīr eyledi. (⁶) Gelüp oḡluna ḫaber virdikde oḡlan (⁷) yarındaki gün bir ‘ arz-ı ḫāl tertīb idüp (⁸) doḡrı Nişābūr

²¹ Bu mısırada hece eksikliği vardır

²² Bu mısırada hece eksikliği vardır.

²³ Bu mısırada hece eksikliği vardır.

şehriñin huzûrına ⁽⁹⁾ varup ve ‘arz-ı hâli eline virüp ayağına ^[25a] kapandı. ‘Arz-ı hâlde görelim ne söyledi:

Seni deyü geldim koş it el-amân
Maşşûş efendime ‘arz-ı hâldür bu
Lâl iden dilleri bülbül idüp söndür
Sevdânñ âtaşı başka hâldür bu

Evvel Allâh sensin peşt-i penâhım
Begzâd’ın kızıdur hoş nazar-gâhım
Vir benim murâdım güzel şâhım
Her bir vaşfi dinmez lâ-misâldür bu

[25b] Beni ‘aşka şaldı ol gül-i ra‘nâ
Her bâr itmekdeyim âh u vâveylâ
Râhında cân virmek ni‘met-i uz mâ
Eger olmaz ise ihtimâldür bu

Ûâk-i pâye yüzler sürmege geldüm
‘Arz ide gelmişem bir derdimendim
Luţf u himmet buyurup amân efendim
Ben de bilmem naşıl ‘aksi fâldür bu

[26a] Şekâyiyem sana yüz urmağ haşâ
Haddim degil ama yandım âtaşa
‘Aşğ u sevdâ müşkil ise bir başa
Kül ider hikmet-i zû’l-celâldür bu

⁽⁴⁾ Böyle deyince Nişâbür şehri pâdişâhı ⁽⁵⁾ eyitdi “Ey oğlan sevdâ bu kadar müşkil midür? ⁽⁶⁾ Vaşf eyle göreyim.” didi. Şekâyî görelim ⁽⁷⁾ ne söyledi:

[26b] Başıma gelmişdür bir bir söyleyim
Bilen bilür başka hâl ider sevdâ
Yoğrılmış binâ’sı yüz biñ derdile
Nice kâmetleri dâl ider sevdâ

Bilmeyen yoğrılmış bu bir bal şeker
 Bilmez cân evine âteşler döker
 İnceden ince haddeden çeker ²⁴
 Mihnet fûtasından kâl ider sevdâ

.....²⁵
 Bir der̄in deryâ nice boylana ²⁶
 Her bir eṭrâfıyla ta^ç rîf eylene
 Dürlü dürlü âl ider sevdâ²⁷

[27a] Eger zühür itse öz yanar tüter
 Görünmezden gelü dinür mi biter
 Bellisizdür nedür beterden beter
 Çok bülbül dilleri lâl ider sevdâ

Şekâyî hâşılı yoğdur kolayı
 Bir yire cem^ç olmuş derdin alayı
 Yüce dağlar gibi renc-i belâyı
 Getürür üstine hâl ider sevdâ

⁽⁹⁾ Oğlan böyle söyleyince Nişâbür Şâhı ^[27b] ol zamân Begzâd'ı çağırıp “Allâhın emri ⁽²⁾ üzere kızını oğlana vir.” didi. Begzâd ⁽³⁾ daḫi ḫâṭırını kıramayup virdi ammâ ⁽⁴⁾ meyl itmesün deyü ta^ç bir olunmadık külliyetlü ⁽⁵⁾ zî-kıymet eşyâlar istedi. Nişâbür Şâhı ⁽⁶⁾ oğlana ifade idüp oğlan daḫi “Ḥoş ⁽⁷⁾ olur.” deyü mühlet istedi. Ḥâşıl bir sene ⁽⁸⁾ kadar mühlet alup oğlan diyâr-ı âḫerle mâl ⁽⁹⁾ tedâriki için meşğül oldu. Andan ^[28a] şoñra Kâmile'ye kızını çağırıp vedâ^ç itmekde ⁽²⁾ iken beyitleri söyledi:

Ḥaḫḫa işmarladım ey gülüm seni
 Naşîbime cedîd efgân yazıldı
 Du^ç â eyle şaḫın unutma bizi
 Ğurbet illeri bize mesken yazıldı

²⁴ Bu mısradaki hece eksikliği vardır.

²⁵ Bu dördlükte bir mısra eksiktir.

²⁶ Bu mısradaki hece eksikliği vardır.

²⁷ Bu mısradaki hece eksikliği vardır.

Al kanlar kavışır çeşmim yaşına
Seyr it benim ğayrı cān telāşıma
Fāni cihān içre ğarīb başıma
[28b] Böyle bir hikmet-i sübhān yazıldı

Atañdan mühleti aldım bir sene
Bir âteşdür düşdi cismiyle tene
Ölürsem yolñda ni' metdür yine
Şirīn cān rāhına kurbān yazıldı

Yādigārdur şakla sana sözlerim
Ayağına turāb olsun yüzlerim
Şimden girü seni görmez gözlerim
Hayālin göñlüme mihmān yazıldı

[29a] Şekāyiyem ' aqlım kalmadı serde
Āteş-i hicrān olmuyor perde
Tīğ-i ğamzelerden hūn-ı cigerde
Şad-hezārān gizlü nişān yazıldı

(5) Şekāyī böyle deyince bakalım kız ne söyledi:

Felek çerhin böyle ' aksi döndürme
Ben gibi cihānda olmuş bulunmaz
Sitem oğlarımı cāna gönderme
Sinesin biñ yerden delmiş bulunmaz

[29b] Zağm-ı hicrān eritmekde dem-be-dem
Ber-vech ile kabul itmiyor merhem
Elbetde atar bir kenāra keşti-yi ğam²⁸
Bizler gibi şaşup kalmış bulunmaz

Bu erkānı böyle kurmuş kıranlar
' Aşğ hālinden haber virir görenler

²⁸ Bu mısradaki hece fazlalığı vardır.

Çokdur bağ bitirüp gülin direnler
Böyle tâze iken şolmuş bulunmaz

[30a] Sensiz şu cihānda nasıl dār olur
Günden güne her mihnetler yād olur
Ağlayanlar ba‘zı gözler şād olur
Dā’im gözi yaşla dolmuş bulunmaz

Selvi Hānem söyle derdini söyle
Çāre yoқdur firқatin deryāsını boyla
Çerḡ-i gerdūn içre zūlm ile böyle
Keskin tīga baғrın çalmış bulunmaz

(8) Selvi Hān böyle söyleyince Şekāyī⁽⁹⁾ ana karşılık bakalım ne söyledi:

[30b] Yār yolunu ğurbet ile düşürdüm
Olur mı olabilmem imkān derdime
Firқatīñle olunca ‘aqlım şaşırdım
Ġayrı mu‘īn olsun sübhān derdime

Derūnda sen derdimin ‘ilācısın
Göñlümiñ uğru serimiñ tācısın
Şimden girü gice gündüz acısın
Gökde melek yerde insān derdime

[31a] Kimse bilmez kimselerin sırrını
Āteş elbet düşse yaқar yerini
Eger yād eylese biñde birini
Hep ta‘accüb ider cihān derdime

Niçün fehmiñ itmezler ğarīb ḡālimden
Ayırırlar beni ğonca gülimden
Nedür çekdiğim atan zālimden
Raḡm ider dost degil düşmān derdime

Şekâyî şād ol zehirler yutma²⁹
Varup ğayrılarım ögüdin tutma
[31b] El-amân sevdiğim beni unutma
Yoğdur senden özge yeten derdime

(3) Oğlan bunu söyleyince bağalım ağlayarak⁽⁴⁾ karşılık ne söyledi:

Vücûda geleli rahm-ı mâderden
Bu hâl üzre zârî kılar ağlarım
Kurtılmadum ğamdan kederden
Dâ'im firğat kûsın çalar ağlarım

Serimize hasret harfi çekildi
[32a] Ğam dânesi dil şehrine ekildi
Tâze fidân iken kıddim büküldi
Bir belürsiz sevdâ bilür ağlarım

Bir gün şād olmadım nedür bu efgân
Dert derdün üstüne oluyor mihmân
Hâllerim sen bilün ey sırr-ı Sübhân
Dergâhında hâcet diler ağlarım

Ğonca olmayınca bülbül zâr itmez
Daldan dala pençesini hâr itmez
[32b] 'Aşka düşen nâmûs çekmez 'âr itmez
Coşar yürek kaynar dolar ağlarım

Selvi Hânem 'aceb bir gün derdimi
Baña bilmem âteş âteş urdı mı
Hâşıl ben bilürem olan derdimi
Vardur içirimde neler ağlarım

(7) Kız bunu söyleyince oğlan bağalım ne söyledi:

²⁹ Bu mısırada hece eksikliği vardır.

- Gerçeklendi ayrılığın günleri
 [33a] Yâr firâkın beni alur ağlama
 Yeryüzine dökme gözden kanları
 Yazık sana cefâ olur ağlama
- Yâd ülkede kimse rahm itmez bana
 Dağılır feryâdım gider her yana
 Tabîriyle³⁰ kader benden sana
 Bu sözler yâdigâr kalur ağlama
- Nice terkideyim sen hüsn-i mâhı
 Bunlar benim gökden baht-ı siyâhı
 [33b] Bir kimse de kıalmaz kimsenin âhı
 Bize idenler haqdan bulur ağlama
- Mehânet kılınıcı ‘ arşa aşılmaz
 Merde mürüvvet disem başılmaz
 Ğanî zü’l-celâlden ümmîd kesilmez
 Giden elbet girü gelür ağlama
- Şimdi yolum düşdi ‘ âhîr diyâra
 İstedim Mevlâdan derdime çâre
 Sende benim gibi düşersin nâre
 [34a] Şekâyî her hâlin bilür ağlama

(2) Oğlan bunu söyleyince kız aña karşılık⁽³⁾ bakalım ne söyledi:

İlahi sen bilürsin hâlimden³¹
 Düşmişem bir derde bende tākāt yok
 Kāmetim dāl oldu dürlü zālîmden
 Çāh kıaldım hiç selāmet yok³²

³⁰ Ta‘bîr: mtñ تابر

³¹ Bu mısırada hece eksikliği vardır.

³² Bu mısırada hece eksikliği vardır.

.....³³
 Kimseler ben gibi nâre düşmesin
 Cigercigi ' aşk odında pişmesin
 [34b] Başıma gelmedik bir felâket yok

Niçün ' aksî döndi bu çerh-i felek
 Hebâye şarf oldu çekdiğim emek
 Giceler aylarım zârî subhâ dek
 Bir daķıķa olsun hâb-ı rahât yok

Gör bu duran başa neler götürsün
 Derdi derde üleşdirsün bitürsün
 Hâberlerim rüzgârlarla getürsün
 Zîrâ bu gezeñ yile diķķat sa' at yok³⁴

[35a] Selvi Hânem der ki tükenmez âhım
 Hâllerim sen bilürsin kudret-i ilâhım³⁵
 Bunlar benim bütün baķt-ı siyâhım
 Kimselerde hergiz bir kabâhat yok

(⁶⁵) Kız böyle deyinde oğlan baķalım ne söyledi:

Kısmet kalkdı iş bu yirlerde durılmaz³⁶
 Gideyim gel beni eyilik³⁷ dostım
 Böyle feryâd ile bir iş görölmez
 Yazık olur sana ağlama dostım

[35b] Bilmem neden bu baķtıma kem geldi
 Âh itdi kim gözlerimden nem geldi
 Ele düğün bayrâm bize ğam geldi
 Yas için kara bağlan dostım³⁸

³³ Bu dörtlükte bir mısra eksiktir.

³⁴ Bu mısrada hece fazlalığı vardır.

³⁵ Bu mısrada hece fazlalığı vardır.

³⁶ Bu mısrada hece fazlalığı vardır.

³⁷ eylik: mtn. ايلق

Firâkıyla âhir beni öldirdin
Dost ağlatdın düşmânları güldirdin
Korğarım ki sırrım halka bildirdin
Şular gibi coşkun çağlama dostım

[36a] Söylese derdi evveli başdan
Yanar yürek olsa temürden taşdan
Ben yanmışam pervâm yokdur âteşden
Sînem başın tekrâr dağlama dostım

Şekâyî gezelüm ğurbet illeri
Tercümân tütalım esen yelleri
Belki pek perişân olur tilleri
Kaldır züliflerin bağlama dostım

(8) Oğlan böyle söyleyince kız ağlayarak (9) eline ayağına düşüp vedâ'laşup [36b] girü evlerine geldi. Oğlanın vâlidesi (2) işüdüp gelüp boynına şarılup ağlamaya (3) başladı. Oğlan vâlidesine bakalım ne (4) söyledi:

Ağlama vâlidem haqqı helâl it
Ğurbet iller ğayrı seyâhatimdür
Emdigim südleri âb-ı zülâl it
Himmetin üstimde nezâretimdür

[37a] Bakılmaz kuşûrın cümlesi bende
Luţf ile 'afv idin bu derdimende
Unutmam sizleri severim cânde
İsmiñiz lisânda rivâyetimdür

Yaşdığım taş oldu döşegim diken
Hiç iflâh olur mı bu derdi çeken
Yüzüm şularını yirlere döken
Bütün derünümde harâretimdür

38 Bu mısradaki hece eksliği vardır.

.....³⁹
 Bilinmesün bir kişiye sırrıñız
 Gideyimde giniş olsun yiriñiz
 [37b] Ölüp kırtılamaz selâmetimdür

Şeķâyıdır söyledin eş ile dosta
 Şād olsun yeri kıalmasun yasda
 Kimsenin kıuşūrı yok bu kıuşūşda
 Kem t̄ali' im kendi kıabâhatimdür

⁽⁶⁾ Oğlan böyle deyüp vâlidesiniñ elin ⁽⁷⁾ būs idüp yola revān oldu. Ammā ⁽⁸⁾ kıızın bağçesi yoluñ üzerine idi. ⁽⁹⁾ "Hele bir göreyim" deyü bağçeye girdi. [38a] Hāvuzıñ başına varup gördi ki bağçe ⁽²⁾ melül melül tırur. Göre bunlara ne söyledi:

Var hey hāvuz başı göremem seni
 Ben ğaribe bir nigārı çok gördin
 Cüz 'î bir kez itdin zevķ-i seyrānı
 Hārām oldu gül' izārı çok gördin

Şolsun şukūfeler kırisun güller
 Dalında ötmesün şeydā bülbüller
 Her vaşfın dimege tıtmuyor diller
 [38b] Hıfız itmedin bunları çok gördin

Bağçe ğayrı sana kimse girmesün
 El uzadup güllerinden dirmesün
 Gideyim de bāri gözüm görmesün
 Saçı sünbül zülfi mâvi çok gördin

Hāvız başı ne oldu seniñ z̄inetiñ
 Şimden girü kimler bilür kıymetin
 Bize bu mıydı āhır himmetin⁴⁰
 Var hārāb ol yādigārı çok gördin

³⁹ Bu dörtlükte bir mısra eksiktir.

⁴⁰ Bu mısrada hece eksikliğı vardır.

[39a] Şeḫāyīdir benim kimim var yana
Sende raḥm itmedin ziyāfet-ḥāna
Beni ḥasret ḳoydın ḳaş-ı kemāna
Bize bunca ʿitibārı çok gördin

(⁵) Oğlan böyle derken bağçevān kıızı Ḳāmile (⁶) çıḳageldi. Oğlan Ḳāmile’yi görünce ağlaya (⁷) raḳ baḳalım ne söyledi:

[39b] Ey Ḳāmile yāre benden selām it
Mübārek cemālin görmem ḡayrı
Aḡlatma luṭf ile şāfī kelām it
Periṣān ḥātırın sormam ḡayrı

Ḥayli demdür firḳāt kūsını çaldım
Çaresiz zulmetde eğlendim ḳaldım
Ḥâşıl ḡam baḫrına düşdüm bunaldım
Bezdim kendimi aramam ḡayrı⁴¹

[40a] Kimse ʿaceb benim gibi yandı mı
Göz yaşında kendin sile virdi mi
Bırakdım ḡaflete kendi kendimi
Ḳurdığım düşleri göremem ḡayrı

Gitdi server ḡam şehrinden ayrıldı
Ḡam leşkeri hep bir yere dizildi
Bize yād ũlkede ḳismet virildi
Uzaḳdur yollarım duramam ḡayrı

Şeḫāyī lā-cerem bu fikre ḫalsun
Gönül seffinesin ʿummāna şalsın
Ben gideyim dostım sâḡ asān ḳalsun
Gözden ḫayālını iremem ḡayrı

⁴¹ Bu mısradaki hece eksikliği vardır.

[40b] Oğlan böyle deyüp yola revân oldı. ⁽²⁾ Kāmīle ağlayarak dönüp Selvi Hân'a ⁽³⁾ haber virdi züliflerini yolarak görelim ne ⁽⁴⁾ söyledi:

Ağlaya hey gözlerim vaqtidür ğayrı⁴²
Bundan beter şedîd efġân bulunmaz
Hidâyet senden cenâbü 'l-bârî ⁴³
Ayrılık derdine dermân bulunmaz

[41a] Hezâr derûnımda belli ğam yeri
Artmağda olur ğayrı şimden girü
Su 'âl itsem nesl-i âdemden berü
Hiç böyle ' aksi devrân bulunmaz⁴⁴

Cihânda yanmasun ' aşk âteşine
Gelsün seyr eylesün çeşmim yaşına
Hağ virmesün özge kıllar başına
Bir belürsiz hâldür imkân bulunmaz

[41b] Beterlerden beter oldı bu demde
Fırkatîñ içimde kıan yaş didemde
Bu çerh-i geçeru âdemde⁴⁵
Bir ben gibi çeşm-i giryân⁴⁶ bulunmaz

Selvi Hânem eyder derdim sad-hezâr
Sevdânîñ şiddeti bağırımı ezer
İş bu ' âlem içre bir bana beñzer
Başı açık sine ' üryân bulunmaz

⁽⁶⁾ Kız böyle söyleyüp fikir itmekde iken oğlan ⁽⁷⁾ yola revân olup giderken gördi ki bir ⁽⁸⁾ katar tırnalar Nişâbü şehrinden yana gidiyorlar ⁽⁹⁾ görelim ne söyledi:

⁴² Bu mısradaki hece fazlalığı vardır.

⁴³ Bu mısradaki hece eksikliği vardır.

⁴⁴ Bu mısradaki hece eksikliği vardır.

⁴⁵ Bu mısradaki hece eksikliği vardır.

⁴⁶ giryân: mtn. جریان

[42a] Gökyüzinde kanad şalup uçmayın
Nişâbûr şehrine inin tûrnalar
Kerem idüp andan toğrı geçmeyin
Dostın hânesine konın tûrnalar

Söylemek ne hâcet görün hâlimi
Remziyle bildirin her kemâlimi
Mübârek destine bu ‘ arz-ı hâlimi⁴⁷
Ber-vech-i esrâr şunun tûrnalar⁴⁸

[42b] Kul oldum gözlerinin mestine⁴⁹
Unutmasun du‘ â itsün dostına
Tiliñizden sâye düşün üstine
Hele biraz semâh dönün tûrnalar

Dostım soldırmasun o gül yüzleri
Derûnımda bir güzâr turur sözleri
Benim için ağlar mı ola gözleri
Bildirmesün hoşça tânın tûrnalar

[43a] Dir Şekâyî ben uğradım zâlime
Hasret koydı lebleri bâ-lebime
Vuķûf olur iseñiz hâlime⁵⁰
Siz de benim için yanın tûrnalar

(³) Oğlan böyle deyüp yola revân olmağda (⁴) iken tûrnalar kıatarlanup gelüp Nişâbûr (⁵) şehri[nde] semâh dönmege başladılar. Ol vaķitlerde (⁶) kız semâyâ nazar idüp fikr iderken (⁷) baķalım kız tûrnalara burada ne söyledi:

Gökyüzinden uçup gelen tûrnalar
Virin şu dostımdan bir haber bana

⁴⁷ Bu mısırada hece fazlalığı vardır.

⁴⁸ Bu mısırada hece eksikliği vardır.

⁴⁹ Bu mısırada hece eksikliği vardır.

⁵⁰ Bu mısırada hece eksikliği vardır.

[43b] Gül yüzine meftûn oldum evveli
Bülbül gibi mihmân olmuş zâr bana

Ġonca[yı] dirmeden kırıldı dallar
Karalar giyeyim gerekmez şallar
Kimseler fehm itmez nedür bu hâller
Fâni cihân geniş dar bana⁵¹

Ne idi bu hâller geldi başıma
Ġam dânesin dökdüm gönül kuşuma
Çok cehd eyledim girmez düşime
[44a] ‘ Aceb incinmiş mi nâzlı yâr bana

Bitdi ‘ aqıl yok elde irâde⁵²
Olmağdadur gün gün derdim ziyâde
Çâre mümkün degil fâni dünyâda
Ġam-ı miñnet çekmek oldu kâr bana

Selvi Hânem cevheriñ gel çalma taş⁵³
‘ Aşk u sevdâ ile kim çıkar başa
Gice gündüz böyle yanmağ âtaşa
Kaldı sedigimden yâdigâr bana

[44b] Kız böyle söyleyüp yanmağda olsun. ⁽²⁾ Oğlan yola revân olup gitmekte iken ⁽³⁾ kış başdı. Düşüp kalkerak bir açık ⁽⁴⁾ kapu bulamayup bir kahve-hâneye vardı. ⁽⁵⁾ Bağdı ki annın dağı kapısı kapalı kapuyı ⁽⁶⁾ açmağ için ne kadar çalışdıysa kahveci ⁽⁷⁾ kapuyı açmadı. Bağalım oğlan ne söyledi:

Qul olayım sana amân kahveci
Bir bu gice misâfir it gel beni
[45a] Kar üşitdi bütün elim ayağım
Başım için içeriye al beni

⁵¹ Bu mısırada hece eksikliğı vardır.

⁵² Bu mısırada hece eksikliğı vardır.

⁵³ Bu mısırada hece fazlalığı vardır.

Ağlayı ağlayı düşdim yollara
 Mevlâ göstermesün biz kıllara
 Ğarîb düşdim bilmediğim çöllere
 Peķ yorgunem mecrûh itdi yol beni

[45b] ‘Aşk âteşdür çok sîneler pişirir
 Ğam deryâsı gelür boydan aşırır
 Sevdâ müşkil hem olsa şaşırır
 Lâyık degil ta‘n itmesün el beni

Ķalmışam böyle bir renc-i firâķda
 Bağlıdır ümmîdim kudret-i Ğaķda
 Mümkinsiz garîbem kaldım ayaķda
 Kül ider ķorkarım işbu hâl beni

Şeķâyî baĝrın dönmesün taş⁵⁴
 N’olnî hâllerime eyle temâşa
 Nâzar kıll dökilen kan ile yaşa
 Gözyaşımın götürür sel seni⁵⁵

[46a] Oĝlan böyle deyince ķahveci ķapuyı açup ⁽²⁾ içeri aldı. Geçüp bir ķoşeye oturdu. ⁽³⁾
 Ķahveci eyitdi “Ey yigit bu hâl nedir?” ⁽⁴⁾ Ne sebeptir ki böyle seyyâh olmışsın?” ⁽⁵⁾ didikde
 baķalım ķahveciye orada ne ⁽⁶⁾ söyledi:

[46b] Kimse ta‘n itmesün seyyâh oldıĝım
 Beni böyle bir şâh-ı hûbân gezdire
 Yiter müjĝânlarā ķarşu duranlar
 Sînede şad hezârân nişân gezdire⁵⁶

Yâr sevenler cân virmez mi râhına
 Pesend ider feryâdına âhına
 Dil virenler zât-ı hûblar şâhına
 Kendü kendüye pek perîşân gezdire⁵⁷

⁵⁴ Bu mısırada hece eksikliği vardır.

⁵⁵ Bu mısırada hece eksikliği vardır.

⁵⁶ Bu mısırada hece fazlalığı vardır.

Âteş-i hicrâne düşüp yananlar
 Dökmez mi çeşminden yaş ile kanlar
 Şıdık ile t̄alib-i ‘ aşık olanlar
 Derûnında nâr-ı sūzân gezdirir

[47a] ‘ Aşkın mihnetinde şöhret-i şânı
 Su‘âl çeşminden akan âb-ı revânı
 Vücûddan kesilür t̄ab-ı t̄üvânı
 Kafes içre bir kuru kan gezdirir

Şekâyîdir seven kaşı kalemi
 Sevâbdır elbetde her bir kelâmı
 Abdal olur dolandırır ‘ âlemi
 Kapu kapu bir ‘ âdil hân gezdirir

(⁹) Oğlan böyle deyüp gözlerinden yaş [^{47b}] yerine kan dökti. Bir kaç oturan yârenlar (²) var idi. Anlar daği ağlayup eyitdiler. “Ey (³) yigit bu başında olan hâl sevdâ mıdur?” (⁴) deyünce oğlan aldı. Bakalım orada (⁵) ne çağırdı:

Ṭa‘n itmesün âh [u] zârım duyanlar
 Kimse bilmez gizlü figân bendedür
 Tîğ-ı gamzelerden s̄inem yareli
 Tâ derûnda zaḥm-ı hicrân bendedür

[48a] ‘ Aşq u sevdâsıyla billâhi cünûnım
 Hâlimden haberdâr kaşları nûnım
 Oñulmaz haşre dek dâğ-ı derûnım
 Bir tütünsiz nâr-ı hicrân bendedür

Sevdâsı serimde çeşm-i siyâhıñ
 Vaşfı degil itdigim âhım⁵⁸
 Derûn-ı defterde eşkâl-i mâhın
 Münakkaş hayâli mihmân bendedür

⁵⁷ Bu mısradaki hece fazlalığı vardır.

⁵⁸ Bu mısradaki hece eksikliği vardır.

[48b] Haṭṭımıñ levhine bu haṭṭ-ı yazı
 Böyle yazmış ol cenābü'l-bārī⁵⁹
 Her ne kadar kılsām vasf-ı dildārı
 Biri izhār biri pūnhān bendedür

Der Şekāyī yanmaḳtayım nārıyla
 ‘Ālem yine varır bu efkārıyla
 Yā nice geçmesün günüm zārıyla
 Bir hūbın sevdāsı bendedür⁶⁰

(⁸) Oğlan böyle deyüp ve başına gelen (⁹) serencāmları haber virüp oturanlar [^{49a}] cümlesi ağlaştılar. “Ey senin bu hıdmetiñi (²) bir ‘ādil şāh ola ki tamāmen edā idüp (³) seni murādına yetüre.” diyerek her biri bir (⁴) şāh ismin yād itdiler içlerinden birisi (⁵) ‘Ādil Şāh Behvāc Ḥāzretlerini haber virüp (⁶) cümlesi oğlanın ol tarāfa gitmesini (⁷) münāsib gördiler. Yarındası gün yārenler ile (⁸) vedā‘ laşup oğlan yola revān (⁹) oldu. Giderek ıssız muhāṭara yirlere [^{49b}] düşüp baḳdı ki bir ḳaba ağaç görünüyor. (²) Didi “Yā Rab şu ağacın gölgesinde (³) birazistirāḫat ideyim.” Gelüp bir ağaç (⁴) yanında bir pınarın⁶¹ önünde oturdu. (⁵) Baḳdı ki çok şāhra geçmiş Nişābūr (⁶) dağları görünmez ol vaḳit baḳalım ne söyledi:

Bilmedigim ıssız çöllerde ḳaldım
 Arasam da bizim dağlar bulunmaz
 Fikir deryāsına düşdüm bunaldım
 [50a] Yā nice bir gönül añlar bulunmaz

Ḥasret ṭonı egnimize biçildi
 Dīdem yaşı yiryüzine saçıldı
 Derūnımda göz göz oldu açıldı
 Ne müşkil yāredür yağlar bulunmaz

Zāhir Mecnūn böyle sevmiş Leylā’yı
 Kendüsine ḫarām idüp Leylā’yı
 Eger teftīş eylesem yidi deryāyı
 Dīdem başı gibi çağlar bulunmaz

⁵⁹ Bu mısırada hece eksikliği vardır.

⁶⁰ Bu mısırada hece eksikliği vardır.

⁶¹ pınar: mtn. بونار

[50b] Gitdigim yollardan girü gelürsem
 Pek büyük ni' metdür murād alursam
 Eger va' dem yetüp bunda alursam
 Ğarīb ölüsüdür ağlar bulunmaz

Şeāyī ālībsin çün ĥüsn-i māha
 Hāa niyāz idüp yüz sür dergāha
 'Arz-ı ĥāl eylesem gördiğim şāha
 orarım rām ider begler bulunmaz

(⁹) Böyle deyüp alup yola revān oldu. [^{51a}] Nihāyet bir şehre dāil olduda bir kimse içeri (²) almadı. Meger ol vilāyetde müsāfir almaz imiş. (³) Bir virāne köşesinde ol gice sākin (⁴) oldu. Ğarīb olup müsāfir almadıklarından (⁵) bir fırat alup ağlayarak baalım orada ne (⁶) söyledi:

Diyār-ı ğurbete yolu uğrarsa
 Neden perīřān olur ĥāli ğarīb[in]
 Tīđ-ı miĥnetle bağrın doğrarsa
 Bükülür ol zamān beli ğarībīn

[51b] Nāz eylese nāzın kimler götürür
 'Aksi döner buldığını yitirir
 İl içinde melīl maĥzūn oturur
 oynunda olur iki aā ğarībīn

adīr Mevlām murādına yetüre
 Hāberlerin rüzīgār getüre
 Her açan sılāsı düşse ĥāra
 Açar gözlerinden seli ğarībīn

.....
⁶²

Şad hezār yalvarsa uulmaz dilek

[52a] Dā'im eksik söyler dili ğarībīn

⁶² Bu dörtlükte iki mısra eksiktir.

Şeķāyī ğarībdür dünyāyı gezer
 Onlar uşanur cānından bezer
 Yüz biñ cehd eylese pūş tutmaz düzen
 Hāşıl bozıķ öter teli ğarībiñ

(⁶) Böyle deyüp yarındası gün daħı (⁷) yola revān olup bir hayli yol gidüp (⁸) nihāyet Şāh Behvāc iķlīmine yitdi. Orada (⁹) biraz arām itdikde Şāh Behvāc için ‘arz-ı hāl [^{52b}] tertīb idüp Şāh Behvāc’iñ huzūrına (²) varup ağlayarak eline şunup ayağına (³) şarıldı. ‘Arz-ı hālde görelüm ne dimiş:

‘Azīz başıñ için devletlü şāhım
 Seni bir ‘ādil hān deyü gelmişem
 Kuşūrım ‘afv eyle kesilsin āhım
 Zirā Allāh amān deyü gelmişem

Yağdı beni halkın çetin dilleri
 Geçdim nice bilmediğim illeri
 [53a] İhtiyāť⁶³ eyleyüp uzadır yolları⁶⁴
 Luť u kerem ihsān deyü gelmişem

Bir cāne meftūnem fāni dünyāda
 ‘Aşķ ne güçdür kimse gelmez imdāda
 Benden māl isterler hādden ziyāde
 Bu müşkile emkān deyü gelmişem

Dīdem yaşı ummān deyü çağlayup āħar⁶⁵
 Āh itsem ‘ālemi āteşim yaķar
 Tut elimi bāri girdābdan çıkar
 [53b] Perişān hālīm yaman deyü gelmişem⁶⁶

⁶³ İhtiyāť: mtn: اختیاد

⁶⁴ Bu mısradā hece fazlalığı vardır.

⁶⁵ Bu mısradā hece fazlalığı vardır.

⁶⁶ Bu mısradā hece fazlalığı vardır.

Şekâyî dir âteşden geymişem tâcî⁶⁷
 Yürekden çıkar mı böyle acî⁶⁸
 Hâk-i pâye düşdüm nedür ‘ilâcî
 Dertlerime dermân deyü gelmişem

(⁶) Böyle deyince Şâh Behvâc didi ki “Ey (⁷) yigit gam yeme inşâ’allahü te‘âlâ seniñ (⁸) işiñi görirem.” deyü oğlanı teskîn (⁹) eyledi. Oğlan anda biraz eglenüp [^{54a}] vaķit geçürdi. Bayram günü oldu. Oğlanın (²) sılâsı hâtırına gelüp ağladı. Baķalım (³) ne söyledi:

Ey gönîl bu gelen mübârek gündür
 Hânemizde ismimiz dildedür şimdi⁶⁹
 Görünmez saylamaz ne müşkildür
 Arada çok dağlar dildedür şimdi

Derdim bana gerçek yârlara yalan
 Yâri diyemeden hâllerim yaman
 [54b] İraķ menzildür⁷⁰ yokdur bir gelen⁷¹
 Ümmîd gayrı esen yildedür şimdi

‘Âdet oldu bize ķara bağlamak
 Sînemizi âteşlere dağlamak
 İle düğün bayram bize ağlamak
 Bilmem dostım naşıl hâldedür şimdi

Neden ‘aksi döndün ey çerħ-i felek
 Engeller dostımda koymuyor yürek

Mu‘cize sana yârin geldi diyerek⁷²
 [55a] Yalan sözler ile aldudur şimdi

⁶⁷ Bu mısradaki hece fazlalığı vardır.

⁶⁸ Bu mısradaki hece eksikliği vardır.

⁶⁹ Bu mısradaki hece fazlalığı vardır.

⁷⁰ menzil: mtn. منزل

⁷¹ Bu mısradaki hece eksikliği vardır.

⁷² Bu mısradaki hece fazlalığı vardır.

Şeḳāyī aç gözlerin ğafletten uyan⁷³
 Cesâret var ise bu fikre tayan
 Bizim için bu günlerde Selvi Hân
 Atar tutar ḳalpleri fâldadur şimdi⁷⁴

(⁶) Nihâyet böyle deyüp ağlar iken ‘aşkıını (⁷) teskîn idemeyüp ağlayarak Şâh (⁸) Behvâc’ın huzûrına varup ayağına (⁹) sarıldı. Ol vaḳit şâh eyitdi ki “Ey yigit [^{55b}] ne ağlarsın?” baḳalım ol vaḳit ne söyledi:

Şâhım senden izin almaḳ murâdım
 Yüzüm tıutup birden diyemiyorum
 Ğarîb ilin ḳahrı yârin ḳasreti
 Bir zehirlü loḳma yiyemiyorum

Hâlim ‘arz-ı hâl idem sen efendime⁷⁵
 Pek toḳandı ‘aşḳ dalğası bendime
 Günde bin kez ḳamle ider kendime
 Elim varmaz cânem kıyamıyorum

[56a] ‘Âşḳ ḳomaz ki bende hicâb eyleyem
 Sînem âteşini kebâb eyleyem
 Meger raḳam döküp hisâb eyleyem
 Bir beş degil derdim şayamıyorum

Bir seneye baş baḳladık müddeti
 Günden güne yakın geldi ‘iddeti
 ‘Aşḳ ile sevdânin şiddeti⁷⁶
 Âteşden kesibdür giyemiyorum

[56b] Şeḳāyī tıfl iken düşdüm dillere
 Dört senedür yalan gelür illere

⁷³ Bu mısırada hece fazlalığı vardır.

⁷⁴ Bu mısırada hece fazlalığı vardır.

⁷⁵ Bu mısırada hece fazlalığı vardır.

⁷⁶ Bu mısırada hece eksikliği vardır.

Benim için muntazırdur yollara
Dostdan hiç bir haber duyamıyorum

(⁴) Oğlan böyle deyüp ağlayınca Şâh (²) Behvâc rahm idüp oğlanın maṭlûb (³) eylediği eşyâyı bir ol kadar daḥi himmet (⁴) buyurup biraz âdemlerle bunları yola (⁵) revân eyledi. Oğlan şâd ve ḥandân olup (⁶) gelmekte iken meger yollarının üzerinde [^{57a}] biraz ḥarâmî var idi. Çıkpup ellerinde olan (²) mâllarının cümlesini alup ve oğlanın ellerini bağlayup (³) zindâna koydılar. Oğlan derdinden baḳalım zindânda (⁴) ne söyledi:

Ḳadîr Mevlâm sen bilürsün ḥâlimden
Bir ğam geldi yine efgânın üstüne⁷⁷
Ḳurtar beni sen bu ḳanlı zâlimden
Âteş şalma şîrîñ cânın üstüne

[57b] Ḳoḳlamadan ‘anberimi miskimi
Yıḳup virân itme gönül köşkimi
Ben ölürsem yârdan ḳandır ‘aşḳımı
Ḳan olmasun bâri ḳanın üstüne

Neden ‘aksi döndi itdigim fallar
Gülüm ğazâl oldu ḳırıldı ṭallar
Biñ derdim varken nedür bu ḥâller
Mihmân mı olur mihmânın üstüne

[58a] Ṭabîbimsin zaḥm-ı hicrânda ḳaldım
Belürsüz bir zâr-ı giryânda ḳaldım
Senden meded Yâ Rab zindânda ḳaldım
Şal bu muşîbeti düşmânın üstüne⁷⁸

Şeḳâyî lâ-cerem oldu şaḳâlar
Kimseden kimseye yoḳdur vefâlar
Gice gündüz bu çektiğim cefâlar
Şimdiye dek bir ḥubânın üstüne

⁷⁷ Bu mısırada hece fazlalığı vardır.

⁷⁸ Bu mısırada hece fazlalığı vardır.

(7) Zindānda böyle deyüp ağlarken (8) ḥarāmībaşınıñ bir kız qarındaşı var imiş. (9) Oğlanı işidüp “Ey yigit bu gice seni ^[58b] inşāallāh ḥalāş iderim ğam yime.” diyüp (2) ḥāşıl-ı kelām kız gice gelüp bu oğlanı (3) ḥalāş eyledi. Zindān[dan] çıķup gice ve gündüz (4) dimeyerek yine Şāh Behvāc’ın yanına vardı (5) ve Şāh Behvāc külliyyetlü ‘ asker koşup (6) ḥarāmīleri dağıdup ve mälların bu mālñ (7) üzerine ‘ ilāve idüp yine bir bölük ‘ asker (8) ile oğlanı yola revān eylediler. Bunlar (9) gelmekte iken biri bir taraftan oğlanı öldi ^[59a] deyü haber virüp kızı aḥere virüp (2) düğünini ķuracaķ oldılar. Ol vaķit kız bunı (3) söyledi:

Var hey felek bir dem göreyim dirken
Yine gözlerimden kanlu yaş geldi
Zār-ı ğamdan ḥalāş olayım derken
Bu ḥāl ğayrı cümlesine baş geldi

[59b] Cihān içre kimse degildür bākī
Çekdiceğim kalur renc [ü] firāķı
Sīnede bellese dem yürü hey sākī
Baķ yabālım tükendi boş geldi

Beni aḥere virmek dilerler ⁷⁹
İsmimi ‘ aşķ defterinden silerler
Ne ḥikmetdür ben ağlarım gülerler
Kem ḥaberler ‘ adūlara ḥoş geldi

[60a] Minnetim ķalmadı şīveye nāza
Kaḅı birin diyeyim dertler tāze
Ümmid ider iken bahāra yaza
Āsumāndan boran geldi ķış geldi

Selvi Ḥānın ‘ aşķı güçdür bilinmez
Tiken başdı ğoncaları yolunmaz
Böyle degil ğayrı mümkün bulunmaz
Sīnem tarafından bize taş geldi

(6) Böyle dedikde yine yüzini secdeye (7) urup iş bu beyitleri söyledi:

⁷⁹ Bu mısradaki hece eksikliği vardır.

[60b] Dergâhında ben bir yüzi qarayım
Amân Mevlâm nâzlı yâri tîz gönder
Senden özge kimsem yoğdur varayım
Bunca yağdın bâri yâri tîz gönder

Kendü kıymetlü altun adım pul oldu⁸⁰
Yüzüm üsti ayaqlara yol oldu
‘Aşğ u sevdâsıyla cismim kül oldu
Mürüvvet kııl cefâ-kârı tîz gönder

[61a] Dört derdiyle pençe urdı yetişdi
Dîdem yaşı birbirine qarışdı
Va‘d itdigim günler geldi yetişdi
Unutmasun ol ikrârı tîz gönder

Gün-be-gün artmağda feryâd-ı âhım
Ben de bilemedim nedür günâhım
Çudret-i ilâhim hâllerim sen bilürsin
Bildir ana her esrârları tîz gönder

Selvi cihânda ister bir murâd⁸¹
Vir qadîr qayyümsın ey *lebi ‘l-mirşâd*
Yed-i çudretiñde cümle mevcûdât
Şâz tahtına ol hünkârı tîz gönder

[61b] Kız böyle söyleyüp ağlarken oğlan ⁽²⁾ memleketine yakın geldiğinden bir mektûb yazup ⁽³⁾ bir şâdık âdem ile kıza göndermiş idi. Böyle ⁽⁴⁾ ağlarken hemân mektûb kızın eline yetişdi kız ⁽⁵⁾ şâz ve hurrem açup içine bağıdı. Görelim ⁽⁶⁾ oğlan ne yazmış:

[62a] Mevlâyı seversen ey güzel nâme
Müjde⁸² hâlim varıyor câna söyle
Bildirme kimseye cümleden evvel
Kâr-ı zârım vâkıf-ı esrâra söyle⁸³

⁸⁰ Bu mısradâ hece fazlalığı vardır.

⁸¹ Bu mısradâ hece eksikliği vardır.

⁸² müjde: mtn. موجدہ

Râhında çekdiğim dürlü hâlleri
 Çıķarsun ķarayı giysün alları
 Meyâna bağlasun nâzik şalları
 Ketmi eyle birbir dil-dâra söyle

Sürûrun destinden nüş itsün câmı
 Zevk ile geçsün şubh ile şâmı
 Ğarîb serden geçen her serencâmı
 Ğaşı bâl Ğamzesi Ğaddara söyle

[62b] Gör ne elemdedür şâh-ı hûbânım
 Gün-be-gün şâd olsun verd-i handânım
 Ğable 'l-metîn üzre ' ahd-i peymânım
 Turur mı ol eski iķrâra söyle

Şeķâyî Ğamd olsun ķalmadı zârım
 ' Aşķa ķarâr olmaz bâkîdir nârım
 Ne söyler Ğaşılı yekûn esrârım
 Râhıyla ol şîrîn Ğüftâra söyle

(⁹) Ğız nâme[yi] ķırâ'at itdikde öyle bir sürûr Ğâşıl [^{63a}] oldu ki ' aķlı perişân olayazdı.
 Baķalım (²) ne söyledi:

Şabağdan zuhûr itdi ey bād-ı şabâ⁸⁴
 Sitem yüzinden luţf-ı iĞsân irişdi⁸⁵
 Bilmem Ğayâl midür bilmem ki rû'yâ
 Ğam taĞtına sürûr miĞmân irişdi

' Aşķ u sevdâ canâ itmiş iken ķâr
 Ğıldı Ğam durağı feraĞdan şikâr
 Ğalbde zaĞmı degil iken âşikâr

[63b] Bu hicrâna Ğâzıķ Loķmân irişdi

⁸³ Bu mısradâ hece fazlalığı vardır.

⁸⁴ Bu mısradâ hece fazlalığı vardır.

⁸⁵ Bu mısradâ hece fazlalığı vardır.

Râhında muntazır ‘ arz ider bu cân
Bilmem nerde kaldı ol gül-i handân
Hidâyet sendendür ey sırrı sübhân
Derd-i esrârıma dermân irişdi

Derûnımdan hezâr derdim var iken
Bülbül gibi her işlerim zâr iken
Dergâhında ‘ âciz günâh-kâr iken
Emr-i keremiñden fermân irişdi

[64a] Açılsun bu gönca ey Selvi Hânım
Zeyn olsun bâğ-ı gül-i handânım⁸⁶
Kesilmiş iken tâb-ı tüvânım⁸⁷
Şanki cisme bir tâze cân irişdi

(⁵) Böyle diyüp her ne ise nâmeyi koyunna koydı (⁶) ve memesi gibi şaklayup derûnu surûr (⁷) ile topladı. Ammâ ahır yire sözi kesildiğinin (⁸) rızâ virmediğinden kızın atası ve anası (⁹) gelüp eyitdiler “Ey kız ol oğlan bir fakîr [^{64b}] evlâdı iken ol kadar gönül virüp şimdi (²) memleketimiziñ bir ğanı kimesnenin oğluna vireceğiz. (³) Niçün teslim olmazsın?” didikde ol vaqit (⁴) baçalım ne söyledi:

.....
.....⁸⁸
Kimse daħl itmesün câhil gönlime
Fehm olunmaz bir esrâra bağıldur

Benim için seyyâh oldu dil-dârım
Gözin görmeyince sevinür mi n’eylerim⁸⁹
Gice gündüz her kesb-i kârım⁹⁰

[65a] Bülbül gibi zâra bağıldur⁹¹

⁸⁶ Bu mısradaki hece eksikliği vardır.

⁸⁷ Bu mısradaki hece eksikliği vardır.

⁸⁸ Bu dördlükte iki mısra eksiktir.

⁸⁹ Bu mısradaki hece fazlalığı vardır.

⁹⁰ Bu mısradaki hece eksikliği vardır.

⁹¹ Bu mısradaki hece eksikliği vardır.

Silinmez deründan bu naşıl yasdur
 Bilmedim kaçığı derde kıyasdur
 İle düğün bana ğam ile yasdur
 Aq üstine hālā kara bağıldur

.....⁹²

Qo günlerim geçsün āh [u] zār ile
 Gönül bir kez ‘ahd eylemiş yār ile
 Şimdiye dek evvel ikrāra bağıldur⁹³

⁽⁹⁾ Kız böyle söyleyince anası vālidesi kıza dediler ki ^[65b] “Kız bu hām sevdāya uyup bir fakīre gönül ⁽²⁾ virüp ve böyle hāndānı qabūl itmeyüp bizle ⁽³⁾ halk içinde ser-nigün itmek ne cesāret.” ⁽⁴⁾ didiler. Hāşılı sözi uzatdı. Bağçevān ⁽⁵⁾ kıızı Kāmile’yi çağırıp canānından gelen nāmeyi ⁽⁶⁾ haber virüp düğün hālın ifāde eyledi. ⁽⁷⁾ Kāmile eyitdi “Ey Selvi Hān’ım Mevlā kerīmdür. ⁽⁸⁾ Zü’l-celāl güzel yapar.” diyüp gelelim oğlan ⁽⁹⁾ ile Nişābūr şehrinin arası on beş gün ^[66a] yir var idi. Bu tarafda kızın düğünü quruldı. ⁽²⁾ Hemān iki günden alacaqlar. Gelelim hikāyenin ⁽³⁾ evvelinde elmayı viren dervīş tebdīl-i kıyāfet ⁽⁴⁾ gelüp oğlana kızın düğünü quruldığını ⁽⁵⁾ haber virdi. İki güne kadar alacaqlar ve bunca ⁽⁶⁾ cān başına şıçrayup hemān etrāfına bakup ⁽⁷⁾ bunu söyledi:

Meded ey küşede yağan erenler
 Yine ‘aşk bu cāna düşdi⁹⁴
^[66b] Çerh-i dūnda ricāl ğā’ib duranlar
 Raḥm idin dil nār-ı sūzāna düşdi

Qadem başalı bu fānī dünyāya
 Nice dertler çekdim degildür riyā
 Esrār-ı kerāmet kūtūb-ı evliyā
 Bu ğayretler saḥib erkāna düşdi

Mülk-i hafīde hıfz olan erenler
 Anlar birbirinden seçilmez derler

⁹² Bu dörtlükte bir mısra eksiktir.

⁹³ Bu mısrada hece fazlalığı vardır.

⁹⁴ Bu mısrada hece eksikliği vardır.

Pây-ı enbiyâya oanan yir[ler]
[67a] Mũşkil ne ‘aceb seyrâna dũşdi⁹⁵

almadı vücũdda zerre âkatım
Gitti dâdelerden hâb-ı râhatım
avî minnet idiñ işbu hâcetim
Erenler şimdi minnet meydâna dũşdi⁹⁶

Şeâyî ‘arz ider çün Selvi Hânı
Nice terk ideyim ol şîrîn cânı
Yetişdîrsün Hızır⁹⁷ zamânı⁹⁸
Bâkî mürüvvet ğanî sũbhâna dũşdi

[67b] Oğlan böyle deyüp söyleyince ol dervîş⁽²⁾ eyitdi ki “Ey oğlan ğam yeme seni canânîña⁽³⁾ ulaşıdırayım göziñi yum.” deyüp oğlan⁽⁴⁾ gözini yumdı. Aç didikde yine gözini açup⁽⁵⁾ bağıdı ki Nişâbũr şehrinin kenârına gelmişler. ⁽⁶⁾ Yüzini dergâh-ı Hâkka dönüp şükür eyledi⁽⁷⁾ ve doğrı konağlarına vardıkda vâlidesi⁽⁸⁾ boynuna şarılıp ağlamağa başladı⁽⁹⁾ ve bir vağıtten soñra oğlan vâlidesine^[68a] su’âl itdi. Vâlidesi eyitdi ki “Vây⁽²⁾ oğlum Selvi Hân[ın] âhir bir kimüseye söziñ (3) kesüp düğün ħuruldı. İki güne ħadar⁽⁴⁾ alacaklar.” didi. Ol bağıçevan ħızı Ķâmîle⁽⁵⁾ işidüp varup Selvi Hân’a müjde eyledi. ⁽⁶⁾ Ol vağıt bir nâme yazup Ķâmîle ile oğlana⁽⁷⁾ gönderdi. Görelim ne söyledi:

Yüzlerim üstine sen ħadem başup
Ey nâzik mihmânım sen şafâ geldiñ
[68b] Bâd-ı şabâ gibi sen serin esüp
Ey nâzik mihmânım sen şafâ geldin

.....⁹⁹
N’ola ħüsnin bir kez görsem oyunca
Cebhesi münevver rũhları ğonca

⁹⁵ Bu mısrada hece eksikliği vardır.

⁹⁶ Bu mısrada hece fazlalığı vardır.

⁹⁷ Hızır: mtn. حظر

⁹⁸ Bu mısrada hece eksikliği vardır.

⁹⁹ Bu dörtlũkte bir mısra eksiktir.

Bağ-ı gülistānım sen şafā geldin

Sebeb-i efgānım sırrım belāsı
Muntazır hüsünin dili müptelāsı
Mirāt-ı derūnım kalbim cilāsı
Rüy-ı dıraḥşānım sen şafā geldin

.....
.....¹⁰⁰

[69a] Mürüvvet-gāhının devletlü şāhı
Efendim sultānım sen şafā geldin

(³) Oğlan nāmeyi okuyup mefhūmı ma‘lūm (⁴) olunca nāmenin üzerine bu beyitleri (⁵) yazup gönderdi. Baçalım Selvi Hān’a (⁶) ne yazmış:

Vişāl-i nāmeñiz oldı kırā’at
Yazılmış her ḥaṭṭı elvāha sevdiğim¹⁰¹
Cenābından bu bir ‘ināyet¹⁰²
[69b] Oldı kerem lutf u iḥsān sevdiğim

Çok ḥamd olsun kim gördim şilāyı
İkrārım ikrārdır bilmem ḥıleyi
Benüm için çekdiñ renc-i belāyı
Şirīn rāhına kurbān sevdiğim¹⁰³

Mecnūn u Leylā’da olan mācerā
Mevcūddır bizlerde ez-ḳadīm ḥālā
*Beynenā*¹⁰⁴ da olan bu ‘aşḳ u sevdā
Sırr-ı ḥaḳḳdan bir emr-i fermān sevdiğim¹⁰⁵

¹⁰⁰ Bu dörtlükte iki mısra eksiktir.

¹⁰¹ Bu mısradaki hece fazlalığı vardır.

¹⁰² Bu dörtlükte iki mısra eksiktir.

¹⁰³ Bu dörtlükte bir mısra eksiktir.

¹⁰⁴ *Beynenā*: *لینا*: arasında

¹⁰⁵ Bu mısradaki hece fazlalığı vardır.

[70a] Derünim bağıldur Hüdâ kerîme
Nâ-ğâlefler naşîb olmaz yirime
Tâ şimdiye kadar ğarîb serime
Yîter ‘aksi döndi devrân sevdiğim

Şekâ[yî]niñ derdine sensin şifâ
Olmamağ lâyıķ hiç mürüvvet midir ba[na]
Geçmişem bu cāndan gerekmez dünyâ
İşte kılnç işte meydān sevdiğim

(⁹) Böyle deyüp oğlan hemān Beğzād’ın [^{70b}] yanına varup “Maṭlûb itdiğin eşyâyı (²) tamāmen getürdim al vir benim ḥaḳḳımı.” didikde (³) oğlanı ta‘zîr¹⁰⁶ ve tekdîr idüp (⁴) “Ben kızımı âḥere başkasına virdim. Sen (⁵) kısmetini başka yerden ara.” didi. Oğlan (⁶) gördi ki yine çāre yok. Bir ‘arz-ı ḥāl (⁷) tertîb [edip] Nişābūr Şāhının destine şunup (⁸) ‘arz-ı ḥâlde görelim ne söyledi:

[71a] Ey efendim böyle seyyāḥ olduğım
Emriñizle emr-i fermān degil mi
Efkārıyla şîrîn cāndan bezdiğim
Bana taḥḳîḳ eyle yalan degil mi

Kimselere yoḳdur benim günāhım
Nâ-ḥaḳ yire niçün alıyor āhım
Gel bu zulmı bana itdirme şāhım
Aşlı inşāf nişfi imān degil mi

[71b] Ṭoğrı temel ṭutan binā yıkılmaz
Ḳapusu oñmasa kervān diḳilmez
Ednāların ḳuşūruna baḳılmaz
Bu zātından rāh-ı erkān degil mi

Cān [u] dilden sevdiğim ḳaşı kemānı
Artıḳ eksik itmesünler kelāmı
Yirde gökde on sekiz biñ ‘ālemi
Yaradan ğanî Sübhān degil mi

¹⁰⁶ Ta’zîr: mtn. تعذیر

Şeḳāyīdir da‘ vām bunda sorulsun
 Gönül nice beklensün durulsun
 Ya olmaz ise bunda görülsün
 [72a] Rûz-ı maḥşer olur divân degil mi

(2) Nişâbûr Şâhı bu kelâmları işidüp (3) hemân Beğzâd’ı çağırdup bunları birbir yine (4) beyân idüp Beğzâd ne dürlü idecegin (5) bilemeyüp hânesine varup hâtûniyla (6) söyleşüp kıza virdiği âdemiñ tarafından (7) bir âdem çağırup söyledi. Ol daḫi maḥalline (8) varup iki taraf oldılar. Âdemler düşüp (9) Nişâbûr divânına gelüp murâfa‘a oldılar. [72b] Âḫir-kâr söz kıza düşüp kıza kimi (2) taleb eyler ise ana virecekler. Gerek (3) bir tarafda ve gerek diger tarafda divân (4) şâhda perdeler kurulup şâh eyitdi (5) “Kız ile oğlan laḫırdı itsünler baḫalım. (6) Muḫabbet oldıgımı görelim.” deyü cümlesi (7) bu sözi münâsib gördiler. Baḫalım kız (8) oğlana ve oğlan da kıza ne söylediler.

(9) Aldı oğlan:

[73a] Gizli derdim size bir bir söyleyem
 ‘ Aceb biñde biri beyân olur mı
 Başıma geleni ifâde eylesem¹⁰⁷
 Toğrı sözden bilmem ziyân olur mı

Meded kıl Rabbenâ sensin penâhım
 Dertlerime ḫadd-i pâyân olur mı
 Evvel âḫir sensin ḫudret-i ilâhim
 Müşkil işlerime imkân olur mı

[73b] Bir yire cem‘ oldı begler gedâlar
 Ḳalması baḫtımnda deli şeydâlar
 Zâtından ḫan ile dolmuş dîdeler
 Mücedded âb-ı revân olur mı¹⁰⁸

Fırḫat meydânından pâyım almışam
 Ğam keştiyi deryâlara şalmışam
 Bir belürsüz ‘ acâyib dertde ḫalmışam¹⁰⁹
 Daha bundan beter zindân olur mı

¹⁰⁷ Bu mısradâ hece fazlalığı vardır.

¹⁰⁸ Bu mısradâ hece eksikliği vardır.

¹⁰⁹ Bu mısradâ hece fazlalığı vardır.

[74a] Başına gelenler bilür hâlimi
Nice terk ideyim selvi dalımı
İşime kılıç uran haqqıñ zâlimi
Mevlâsına ‘âşi insân olur mı

Dilde zikr ideli ğanî Mevlâyı
Hep ora[ya] baĝlu işin alayı
Kendü tarafımdan buldum belâyı
Atam gibi zâlim düşmân olur mı

[74b] Rüz u şeb çekdiğim âh ile efgân
Gün-be-gün artmağdadur el-ân¹¹⁰
Bildir Yâ Rab bu işde kaldım hayrân
Emr-i keremiñden fermân olur mı

Ğam perdesi çekdim örttim üstimi
Elem tekyesinde serdim postımı
Hağ naşîb iderse bana dostımı
Bundan güzel luğf u ihsân olur mı

Şekâyîdir size bir şey şorayım
Andan şoñra söz defterin düreyim
Ger hağâ degilse cânım vireyim
Söyleyin cân canâna kurbân olur mı¹¹¹

[75a] Selvi Hânım her şeylerde nâzıkdür
Lakin ‘aşğ yolında baĝrım ezikdür
Ben vireyim cânı sañâ yazıkdür
Sen şağ ol hiç kan üzre kan olur mı

(⁵) Bunları oğuran meclis birbir diñleyüp (⁶) “Bunları birbirinden ayırmak mümkün degildür. Eyüsi (⁷) birbirlerine virüp murâdlarına yitürelüm.”(⁸) deyüp Nişâbür Şâhı bunlar için (⁹) düğün yapdırup birbirlerine evlendirüp [^{75b}] muradlarına nâ’il eyledi. Mevlâ-yı müte‘âl

¹¹⁰ Bu mısırada hece eksikliği vardır.

¹¹¹ Bu mısırada hece fazlalığı vardır.

hazretleri ⁽²⁾ cümle dinleyenleri murādına kavışdıra āmin.⁽³⁾ Oğuyanı yazanı rahmetinle ⁽⁴⁾ yarlıgâgıl yâ Ğanî. ⁽⁵⁾ Temmet.

[76a] Pesendide olsun iş bu hikāyet
 Çün murāddur can canāna kavışdı
 Kelām-ı bezm ise Hāğdan ‘ināyet
 Şūh-ı Mümtāzdır Hāsāna kavışdı

Fikriyle eyledim şan‘atı icrā
 Gūş itsün ma‘nāsın her dil-i şeydā
 Derler ki bir geldi Mecnūn u Leylā
 Hezār ile bu cihāna kavışdı

[76b] Hurşid ile Māhi ‘Arzūda Kānber
 Geçürdi bu fenādan çerh-i çenber
 Kerem ile Aşlı kelām-ı ‘anber
 Yandı zāhir nār-ı sūzāna kavışdı

Beg Bögrek Ağ Kavağ Kızı¹¹²
 Āb-ı güneş Mā‘il yağdılar özi
 Tahir ile Zühre ma‘lūmdır sözi
 Hadden efzūn ismi şana kavışdı

[77a] Bî-çāre Gül‘izār ‘Āşık İsmā‘il
 Rāh-ı ‘aşğda vāfir oldılar sâ‘il
 Yā Ferhād [a] Şirīn oldı mı nā‘il
 Derler Zeycān Asumāna kavışdı

Sa‘id Şirīn için kıydı özine
 ‘Āşık Hüsün meftūn kral kızına
 Uydı Ğarīb Şāh Senemiñ sözine
 Şükür iderek Hāğ Sübhāna kavışdı

¹¹² Bu mısradā hece eksikliğı vardır.

[77b] Bir Türkmen kızına meftûn ' İrfânî
Firâkın nârına yandırdı cânı
Mâcerâ çok cümle Hakkın fermânı
Kimi zâhir kimi pinhân kavışdı

Geldi cihâna yâ nice meftûnlar
Dökdiler dîdeden âb ile hûnlar
Söyledim ' ârife ta' rîfdir bunlar
Hâtm-i kelâm hoş beyâne kavışdı

Ey Hüdâyî hâşıl oldu her kelâm
Ahfâdan beyâne çıkardık bir nâm
Hoş getürdiñ vezin eyledim temâm
Şekâyî de Selvi Hana kavışdı